

Агент СД

Всеволод Нестайко

Розділ I

Сімейна справа Милочки Петриківської.

Милочка Петриківська, завжди безтурботна й усміхнена, перша красуня шостого "б", в яку по черзі закохувалися всі хлопці класу, раптом перемінилася. У понеділок прийшла до школи заплакана і сумна. На всі розпитування тільки махала рукою і одверталася. За весь день ні разу не усміхнулася. Навіть коли Вова Шпиндель, намагаючись її розвеселити, став на парті догори ногами.

— Понеділок — важкий день, — заспокоїв Вову Шурик Дармовис.

Але й у вівторок Милочка була заплакана й сумна.

— Мовчить, нічого не каже, — розгублено розводила руками Оксана Фіцелович.

На парті догори дригом стали вряд Вова Шпиндель, Шурик Дармовис, Шеня Кисіль і Вітасик Дорошенко.

Але Милочка навіть голови не підвела.

А коли й у середу Милочка прийшла до школи заплакана, шостий "б" вже не на жарт стурбувався.

Що таке? Що сталося? Яке горе?

Може, хтось помер, у тюрму посадили абощо?

Проте Слава Порохня, що жив з Милочкою в одному будинку, запевняв, що ніякого горя в родині Петриківських нема. Усі живі-здорові, на волі, ніхто не вмер, навіть не захворів. Якби щось таке сталося, було б відомо. Тато Милоччин, Сергій Терентійович Петриківський, був професор, доктор наук, вчений-мікробіолог. Ще й громадський діяч. Часто виступав по радіо, по телебаченню з лекціями про охорону навколишнього середовища, друкував статті з екологічних проблем у газетах і журналах.

Якби з ним щось сталося, справді було б відомо, навіть з газет.

Тоді що ж таке з Милочкою?

Щось особисте? Може, закохалася нещасливо? Ні, це абсолютно виключено! В неї закохувалися. Вона — ніколи.

Що ж таке?

Розгадка наступила тільки в суботу. Причому сталося це так несподівано, що Женя Кисіль і Вітасик Дорошенко були просто приголомшені. Бо... Але давайте все по порядку.

У суботу після першого уроку Милочка Петриківська, проходячи повз парту Жені й Вітасика, нишком поклала їм складений вчетверо аркушик паперу.

Вітасик роззявив рота, прихlopнув аркушик спітнілою долонею і закам'янів.

Клас уже спорожнів, усі вибігли в коридор, а Вітасик все ще сидів нерухомо,

поклавши на парту руки, як той сфінкс єгипетський.

— Що таке? — пошепки спитав Женя, який не бачив, що поклала на парту Милочка.

— За-записка... по-моєму, — прошепотів Вітасик.

— Ану!

Вітасик тремтячими руками похапцем розгорнув аркушик.

Так, то була записка.

"Ж. і В.!

Мені треба з вами поговорити.

Після школи у сквері біля ведмедів.

Тільки нікому!

Будь ласка!

Добре?

М."

Тепер за партою сидів уже не один сфінкс, а два.

Я думаю, що й ви, одержавши таку записку від першої красуні у класі, на якусь мить закам'яніли б.

Наступної миті вони схопилися, вискочили з-за парти і побігли в коридор.

Милочка самотньо стояла біля вікна й дивилася на шкільне подвір'я.

Враз обернулася, побачила хлопців і, почервонівши, насупила брови — стривайте, мовляв, не викажіть мене.

Хлопці спинилися з розгону, презирнулися, теж почервоніли, потім глянули на Милочку і мовчки разом кивнули: розуміємо, мовляв, не турбуйся, все о'кей, у сквер прийдемо.

Ех, яка ж то мука пекельна терпіти аж чотири довжелезних уроки!

Женя й Вітасик раз у раз оберталися до Милочки і, коли вдавалося перехопити її погляд, мовчки смикали головами, киваючи. Милочка червоніла і опускала очі.

І Женя і Вітасик — обидва в той день одержали незадовільні оцінки. Женя по хімії, Вітасик по географії. Хоча обидва домашні завдання готували. Але зосередитися і зібрати думки докупити не могли ніяк. Ну які могли бути у голові альдегіди або корисні копалини, коли увесь організм був сповнений трепету і чекання!

І от нарешті продзвенів дзвінок з останнього уроку.

У глухій алеї скверу, що біля школи, стояла велика гіпсова скульптура — ведмеді на дереві. Щовесни скульптуру заново фарбували і кожного разу іншою фарбою. Торік ведмеді були сірі, а цієї весни стали жовтими.

До тих жовтих ведмедів і прибігли Женя й Вітасик. Милочки, звичайно, ще не було. Де ви бачили, щоб красуні приходили на побачення першими? Зате був якийсь вусатий старшокласник, який сидів на лавочці біля ведмедів і пахкав сигаретою.

Побачивши хлопців, він чвіркнув крізь зуби й мовчки смикнув головою — геть, мовляв, звідси!

Хлопці одвернулися, удавши, наче не розуміють.

Старшокласник тихо свиснув і сказав англійською мовою:

— Донт ю андерстенд? Гоу хоум!

Женя з Вітасиком глянули один на одного. У кожного в очах була відчайдушна рішучість — триматися до кінця.

— Ніхт ферштеен! — сказав Женя.

— Неблагородно поводитесь, пацани, — несподівано миролюбно сказав старшокласник. — Я тут чекаю одну людину.

— Ми теж! — задержувато сказав Вітасик.

Старшокласник зареготав.

— Ваше щастя, що моя людина вже йде. А то дав би і одному й другому такого копняка, що полетіли б у космос. Рано починаєте, шмарогузи.

Людина старшокласника була у міні-спідниці, підмальована і теж із сигаретою.

Обнявшись, вони пішли по алеї, озираючись і регочучи.

Милочка прийшла хвилин через десять. Видно, вона чекала, поки розійдуться додому однокласники.

Хлопці нічого їй не питали, тільки мовчки, нетерпляче дивилися.

Вона сіла на край лавки осторонь від них. Зітхнула. Видно, їй важко було почати розмову.

— Я... мені... — нарешті вимовила вона. — Ви ж... знаєте тих міліцейських капітанів... А він не хоче звертатися до міліції. Категорично... Хлопчики, допоможіть мені, — підборіддя у неї затремтіло, на очах з'явилися сльози.

— Що?.. Хто не хоче звертатися?.. Що трапилося?.. Що треба?.. — перебиваючи один одного, підсунулися на лавці до неї Женя й Вітасик.

— Тато... не хоче... Продав машину... і гроші всі з книжки зняв... і каже, що загубив... Начебто хотів купити нову дачу на Десні, їхав на катері, тримав у руці дипломат, ручка одірвалася, і дипломат упав у воду. А ми з мамою не віримо. Нам здається, що він... що його хтось шантажує... що він оддав гроші якимсь рекетирам... Я так боюсь!.. Хлопчики! Що робити?.. Я просто не знаю... — вона знову заплакала.

Хлопці презирнулися.

Он воно що!

— А... скільки грошей було? — спитав Вітасик.

— Багато, — схлипнула Милочка. — Сорок тисяч. Все життя... І машину ж продав...

— А до водолазів, майстрів підводного плавання не зверталися? — спитав Женя. — За такими грошима можна й...

— Я теж вважаю. А він не хоче. Каже, там течія швидка, глибоко, все одно у мул затягло... Нічого, каже, проживемо без дачі й без машини. Мільйони людей живуть без дач і без машин...

— Взагалі, звичайно, — підхопив Женя Кисіль. І в його і у Вітасикових батьків не було ні дачі, ні машини.

— Та хіба я про дачу, про машину! — скривилася Милочка. — Мені... мені тата жалко. Якщо це рекетири, вони ж і далі можуть вимагати... І взагалі...

— Взагалі, звичайно, — зітхнув Вітасик Дорошенко.
— То що ж робити?.. — розгублено закліпала своїми довгими віями Милочка.
— Якщо тато нічого не говорить, то... — Вітасик знизав плечима.
— Як же дізнаєшся? — Женя теж знизав плечима. — Чи рекетири, чи не рекетири?
— Але ж є у міліції якісь методи. Мусять бути... — Милочка з надією подивилася на хлопців. — Я й подумала... Може, ви поговорите, порадитесь із своїми капітанами. Тільки так, щоб тато нічого не знав.

Хлопці презирнулися.

Справа була явно безнадійна. Але просила Милочка. Милочка Петриківська!.. Зверталася до них у такій інтимній особистій сімейній ситуації. Хіба можна було відмовитися?

— Ну, гаразд! — сказав Женя.

— Ми поговоримо! — сказав Вітасик.

Розділ II

Інцидент в ошадкасі.

Любов Іванівна, контролер ошадкаси, гарна і привітна жінка не першої, як то кажуть, молодості (років за п'ятдесят), звівши голову, усміхнулася:

— О! Ми вас уже чекаємо. Доброго ранку, Всеволоде Казимировичу! Давайте вашу книжку.

Касирка Олечка, гарненька і молоденька, теж звела голову й усміхнулася постійному клієнтові:

— Здрастуйте!.. Щось, мабуть, купуєте? Фундаментальне?

Всеволод Казимирович чогось не усміхнувся, як завжди, а невдоволено скривився.

— Олечко! Не задавай нескромних питань! Будь ласка, — насупила брови Любов Іванівна.

Олечка знітилась, почервоніла і опустила очі. Всеволод Казимирович теж знітився, але не почервонів, а навпаки — зблід. І, наче вибачаючись, промовив:

— Та ні! Нічого-нічого... Не купую, Олечко. Позичаю, Шкільному товаришу.

— Таку суму?! — здивовано виструнчилась на стільці Любов Іванівна.

— А що зробиш?.. Купує кооперативну квартиру. Сімейні обставини. Нова сім'я. Молода дружина, — тільки тепер він усміхнувся, та й то якось вимучено, невесело.

Любов Іванівна несхвально похитала головою:

— Пробачте, це, звичайно, не моя справа... Але, мені здається, вам не слід було б цього робити. Якщо я правильно зрозуміла, ваш товариш покинув дружину, з якою прожив багато років, дітей, і збирається почати життя спочатку. Причому на чужі гроші.

Всеволод Казимирович знову скривився і не відповів.

— А по-моєму, Всеволод Казимирович робить дуже благородно. Я схиляюся перед ним. Підтримати чиєсь кохання, сприяти чужому щастю — це... — Олечка говорила пристрасно, як на сцені.

— Щастя на чужому нещасті — це злочин! — перебила її Любов Іванівна.

— От правду кажуть, ніколи старші, — Олечка хотіла сказати "старі", але вчасно виправилася, — ніколи старші не зрозуміють...

— Будь ласка, я вас прошу, будь ласка! — перебив її тепер уже Всеволод Казимирович, нервово озируючись. За ним уже стояло в черзі кілька чоловік.

— Ви казали, будете брати акредитиви? Але краще, по-моєму, чеки, — сказала Любов Іванівна і звернулася до черги. — Вибачте, будь ласка, хто поспішає, не стійте. Доведеться зачекати. У нас буде довга операція.

Двоє з черги, невдоволено буркнувши, пішли, троє лишилося.

Всеволод Казимирович виявляв явне занепокоєння, весь час оглядався, нервово позирав на годинник.

Любов Іванівна і Олечка більше не говорили нічого. Працювали мовчки.

Тільки після того як Всеволод Казимирович пішов, обстановка в ощадкасі трохи розрядилася.

— Пощастило комусь! — мрійливо усміхнулася Олечка.

— А комусь ні, — зітхнула, але одразу ж усміхнулася Любов Іванівна, тепер уже до наступної клієнтки, підфарбованої бабусі у крислатому капелюшку:

— Здрастуйте, дорога Ангеліно Іванівно! Вибачте, що довелося чекати. Член-кореспондент Стародуб ще вчора замовив велику суму, їде сьогодні до Москви... довелося оформляти.

— Нічого, мені поспішати нікуди. Хай молоді поспішають...

Проте не поспішала, мабуть, лише одна Ангеліна Іванівна. Всі інші кудись поспішали. Майже весь день в ощадкасі була черга, і Любові Іванівні та Олечці ніколи й вгору було глянути, не те що продовжити свою дискусію. Тільки десь годині о п'ятій на кілька хвилин ощадкаси спорожніла, і вони змогли трохи перепочити. І в цей момент двері прочинилися і спершу забіг великий попелястий пудель, а за ним велично впливла дебела пещена дама. Це була дружина члена-кореспондента Всеволода Казимировича Стародуба Ірина Семенівна, "кореспондентша", як її називали поза очі сусіди й знайомі. Була вона ровесницею Любові Іванівни, але виглядала набагато молодшою. Бо дуже дбала про свою зовнішність. Тричі на тиждень ходила до масажиста, двічі до косметички, і це, звичайно, давало наслідки.

— Здрастуйте, Ірино Семенівно, голубонько, — люб'язно привіталася Любов Іванівна. — Ви прекрасно виглядаєте... Як завжди...

— Ах, яке там... Здрастуйте! — вона махнула рукою. — Оце з аеропорту. Проводжала свого.

— Полетів?

— Та! Так не люблю, коли він літає!.. Не довіряю тим літакам. Але він уперся.

— Ну що ж, може, й правильно. Краще не ризикувати. Ніч у поїзді... Хоч і чеки, але такі гроші...

— Які гроші?! — "Кореспондентша" застигла з роззявленим ротом.

Любов Іванівна спохопилася, безпомічно глянула на Олечку, але було вже пізно.

— Він що... зняв з книжки?.. — "Кореспондентша" не договорила, очікувально

вп'явшись очима в Любов Іванівну.

— Ой! Ми ж не маємо права... таємниця вкладу... — ледь чутно пролепетала Любов Іванівна.

— Ви що — мене не знаєте?... Скільки він зняв? — Вона була бліда як стіна.

Любов Іванівна знову подивилася безпорадно на Олечку, шукаючи підтримки. Олечка підняла догори плечики і затрусила з боку в бік головою.

— Скільки? — трагічним голосом повторила "кореспондентша".

— С-сорок тисяч... — не сказала — видихнула Любов Іванівна.

В цю мить двері розчинилися, і до ощадкаси з сміхом увірвалися троє молодих хлопців, певно, студенти.

Далі продовжувати цю розмову було неможливо.

Ірина Семенівна ображено стулила губи і, не попрощавшись, пішла до дверей.

Вона виходила з ощадкаси згорблена, жалюгідна, постаріла на двадцять років.

Пудель вискочив за нею, підібгавши хвоста.

Ощадкаса знаходилась у будинку, де жив з батьками Женя Кисіль.

Розділ III

Невдача. НЛО. Дядько Бориса Івановича.

Капітана Горбатюка у райвідділі не було — поїхав розслідувати розбійний напад на кооперативне кафе, що стався сьогодні вночі.

Хлопці чекали години дві, але марно.

— Він може й до вечора не повернутися, — сказав черговий. — Розбійний напад — це вам не жарти. Детальний огляд місця події, збір речових доказів, опит свідків... Це все вимагає уваги й часу. А у вас щось серйозне? Може, мені доповісте?

— Та ні, вибачте... — зам'явся Женя.

— Нам до капітана. Особисто, — сказав Вітасик.

— Ну дивіться... — хлопцям здалося, що черговий образився. Він був новою людиною у райвідділі, і нічого не знав про дружні стосунки Жені й Вітасика з капітаном Горбатюком.

Почекавши ще трохи, хлопці вийшли на вулицю.

— Взагалі то дохле діло, — сказав Вітасик. — Ну чим може допомогти капітан? Якщо це навіть і рекет, а потерпілий сам не хоче розслідування, що ти зробиш?

— Нічого, — погодився Женя. — Та й не до того тепер. Раз у нього розбійний напад.

— Але ж ми сказали, що подзвонимо. Вона чекає...

— І капітан Попенко у відрядженні... — зітхнув Женя.

— Давай все-таки подзвонимо. І скажемо як є. А то вона подумає, що ми просто не захотіли. Образиться.

Вони зайшли в автоматну будку, набрали номер.

Милочка не образилася.

— Ну що ви, що ви! Не виправдовуйтеся! Коли зможете... тоді й... Спасибі! Ідіть готуйте уроки. А то завтра контрольна з математики. До побачення!

Як це приємно, коли перша красуня в класі, яка ще вчора задирала кирпу і навіть

не дивилася у ваш бік, говорить з вами так лагідно й привітно!

— Треба-таки буде їй допомогти, — сказав Женя.

— Авжеж, треба! Та чи зможемо? — невпевнено відповів Вітасик.

— Самі ні, звичайно. А з допомогою Анатолія Петровича та Степана Івановича... — тут Женя замовк, бо раптом побачив, що назустріч їм біжить Шурик Дармовис — переляканий, розгублений, очі горять, наче за ним сто вовків женуться.

— Ой!.. Ой!.. Ой!.. — задихаючись, тільки й спромігся вигукнути Шурик, наскочивши на хлопців.

— Що таке?

— Що з тобою? — Женя й Вітасик не одразу одержали відповідь. Шурик тільки тикав рукою назад у небо і ойкав. Нарешті вигукнув, віддихавшись:

— Там!.. НЛО бачив!.. На власні очі!.. Клянусь!.. Оно-но!.. Ще видно!.. Дивіться!

Хлопці подивилися туди, куди він показував, і ледь устигли помітити на крайнебі миленьку білу цятку, що сховалася за хмари.

— Та яке НЛО! Звичайнісінький літак, мабуть, — сказав Женя.

— "Літак"! Що я, літака упізнати не можу? — пхикнув Шурик. — То ви просто не побачили, бо вже далеко було. А я отак-о бачив, майже над головою. Сріблястий довгасти́й предмет. Без крил. Схожий на маленький дирижабль.

— Так, може, й був дирижабль, — сказав Вітасик.

— "Дирижабль"! — знову пхикнув Шурик. — Хіба дирижабль так літає? Раз! — і за мить півнеба. І знову завис.

Бачачи, що хлопці недовірливо презираються, Шурик махнув рукою:

— А! Ну вас! Хоми невірні! — і побіг далі.

— Невже справді НЛО? — дивлячись йому вслід, заздрісно проказав Женя.

— Як ми не бачили! — досадливо тупнув ногою Вітасик. — Що було б у небо глянути одному з нас!

Справді. Вони так мріяли хоч разочок побачити який-небудь нерозпізнаний літаючий об'єкт! Так мріяли!

Особливо з минулої осені, коли Вітасиків сусід, колишній кандидат фізико-математичних наук, а нині молодий письменник Борис Іванович Бука, дав їм прочитати в газеті "Советская культура" замітку про те, що сталося у Воронежі 27 вересня 1989 року. То було потрясаюче! Тут уже й найпоміркованіші скептики, що завжди говорили про НЛО, наче то атмосферні явища, уламки супутників, космічних ракет, радіозонди абощо, змушені були прикусити язика.

Які вже там атмосферні явища, уламки та радіозонди, як багато людей на власні очі бачили: підлетіла до парку червоно-бордова куля, відчинився внизу люк, і з'явилася істота триметрового зросту з трьома очима, у сріблистому комбінезоні і "чоботах" бронзового кольору, з якимось диском на грудях. І коли маленький хлопчик закричав з переляку, "триокий" глянув на нього, і хлопчик враз знерухомів. Очі прищельця світилися при цьому. А потім він спрямував якусь півметрову трубку на шістнадцятирічного підлітка, і той... зник. Всі люди закричали. "Триокий" зайшов

назад у кулю, і куля полетіла. І одразу знову з'явився підліток, що зник...

Все те було засвідчено не лише очевидцями, не лише журналістами, але й міліцією (правда, в газетах потім були й спростування, але Слава Порохня твердив, що то навмисне, щоб не було паніки).

І хоч діти, які це бачили (а їх було чимало) довго після того боялися, Женя й Вітасик дуже їм заздрили. Стільки вже дітей бачили НЛО, а тут хоч би разочок!

І оце щойно Шурик Дармовис бачив, а вони були зовсім поряд і нічогосінько не бачили. Тільки якусь цяточку на крайнебі. Ну, не прикрість?

Краще б вони не зустрічали того Дармовиса і не чули про те НЛО.

Вітасик не знав тоді, наскільки зросте його досада ввечері. Бо тато, прийшовши з роботи, буквально з порога загукав:

— Слухайте! Я сьогодні НЛО бачив! Слово честі! На власні очі!.. Стою біля вікна, дивлюсь, — а в небі з'явився сріблястий еліптичний параболоїд. Завис нерухомо, потім враз блискавично перемістився кілометрів на чотири. А потім зник. Ніхто мені не вірить.

Вітасик ледь не заплакав.

Але стримався і сказав:

— Ми з Женею теж бачили. Тільки вже на обрії... А Шурик Дармовис зблизька.

— Та ти що?!.. От здорово! Скажи? А то читаємо, читаємо, а самим бачити не доводилося. А тепер... Ану, ходімо швидше до Бориса Івановича.

Сусіда Дорошенків, Борис Іванович Бука, бородань років сорока, якого нещодавно прийняли до Спілки письменників і який після цього кинув роботу і цілком присвятив себе творчості, писав науково-художні книжки для молоді.

Авторитет його серед сусідів у питаннях науково-технічного прогресу був незаперечний.

Але сьогодні Борис Іванович зустрів їх чогось не дуже привітно. Був явно чимось заклопотаний.

Захоплену розповідь Вітасикового тата про НЛО сприйняв без особливого ентузіазму, як щось абсолютно рядове й звичайне:

— Що ж... вірю. Можлива річ. Цілком. Шкода, звичайно, що не сфотографували.

Григорій Тарасович був розчарований.

— Що це ви, Борисе Іванович, не в гуморі? Взагалі помічаю, останнім часом ви чогось невеселий. Здавалося б, навпаки, є підстави радіти. Купили "Ладу", про яку стільки мріяли. А замість радості — як у воду опущений.

— Та! — махнув рукою Борис Іванович. — Через ту "Ладу" й...

— Що таке? — здивувався Григорій Тарасович.

— Ну ви ж знаєте, грошей у мене не було. Книжку, на яку я розраховував, перенесли на наступний рік. А черга на машину несподівано посунулась, підійшла. Що робити? Я до дядька. Ну, ви його знаєте, він у мене на дні народження був. Олексій Федорович Помазан. Доктор наук. Лауреат. "Виручай, дядю!" Він мені позичив. А тепер я дізнаюся, що сам бігає, позичає. І не дріб'язок якийсь, а грубі гроші. В кого три, в

кого дві, в кого півтори... Це мені мій колишній соучень сказав, який в тому інституті працює. А я віддати ще не можу... От і мучить мене совість.

Вітасик нашорошив вуха.

Ну, не перепливайте, — заспокійливо сказав Григорій Тарасович. — Мало що буває. Він же, як позичав, не говорив, що йому теж потрібні!

— В тому-то й справа. Навпаки, казав: все одно лежать без руху... І не останні ж оддавав. Ще, казав, є. І раптом... Чого йому так припекло? Дача є. Машину купувати й не думає. Дальтонік. З дружиною розлучився. Дітей нема.

— Може, закохався? Одружитися хоче?

— Ви що! Майже сімдесят років. Та й, крім науки, книжок і порцеляни, нічим не цікавиться. Фарфорових собачок колекціонує. Їх у нього чотири шафи.

— Все одно не переживайте, — сказав Григорій Тарасович. — Не на хліб же позичає. Переб'ється як-небудь.

Вітасикові вже давно кортіло втрутитися, і він нарешті не витримав:

— А може, то рекет? Ви ж знаєте, які зараз рекетири!

Борис Іванович роззявив рота, хотів щось сказати. Та так і завмер з роззявленим ротом...

Розділ IV

Зустріч з капітаном Горбатюком.

— А потім тільки — кліп! кліп! кліп! — Вітасик закліпав повіками, показуючи Жені, як це робив Борис Іванович. — П'ять хвилин не міг нічого сказати. Так ця думка вразила його. І він тут же, при нас, почав дзвонити своєму дядькові. Спершу довго було зайнято, а тоді нарешті додзвонився. "Дядечку, — каже, — тільки я вас благою, скажіть мені правду, у вас немає ніяких неприємностей?" Ну я не буду тобі переказувати цю розмову, бо я ж не чув, що йому той відповідав, але начебто дядько сказав, що все о'кей. Гроші він позичав, бо наклеювалися якісь дуже цінні експонати для його порцелянової колекції. І хай, мовляв, Боря не турбується і не морочить собі голову. Але Бориса Івановича розмова з дядьком не дуже переконала. Що це за експонати, які коштують такі шалені гроші? Та й голос у дядька був якийсь не такий, як завжди. Одним словом — щось не те... Так Борис Іванович і сказав.

— Ясно, — Женя загадково усміхнувся. — А тепер сядь, бо ти зараз упадеш... Моя двоюрідна сестра Олечка, та, що працює в ощадкасі, ти її знаєш, заходила увечері до нас узяти журнал "Дружба народів" з Рибаким. І розказала, що у них вчора у касі трапилося...

Женя переповів Вітасику те, що ви вже знаєте — про члена-кореспондента Всеволода Казимировича Стародуба та про його дружину "кореспондентшу" Ірину Семенівну, про оті сорок тисяч...

— Тю! — вражено сказав Вітасик. — Це вже не смішно. Це вже не поодинокі випадки, а — система. Тепер ми вже просто не маємо права мовчати.

— Я теж так думаю, — погодився Женя. — Може, це справа серйозніша за той розбійний напад. Причому ти звернув увагу — і там сорок тисяч, і там сорок тисяч.

Однакова сума.

— Точно. Це, мабуть, не випадково.

— Ходімо до Степана Івановича.

— Сьогодні ж неділя!

— Додому.

— Чи зручно?

— Коли йдеться про шантаж, а може, навіть загрозу для життя таких людей — професорів, академіків, лауреатів, — які можуть бути церемонії?

— Спершу подзвонимо.

— Давай.

Вони підвелися з лави на бульварі, де сиділи, і попрямували до телефонної будки на розі біля гастроному.

— Дзвони ти. Він тебе краще знає. Ти з ним більше контактував, — сказав Вітасик, даючи Жені двокопійчник.

— Ну, добре, — Женя набрав номер.

Відповів жіночий голос. Трубку взяла дружина Горбатюка Ніна Олександрівна.

— Добрий день! А Степана Івановича можна?

— Добрий день. А хто це його питає?

— Це Женя... Кисіль. Дуже... дуже треба.

— Зараз.

— Добрий день! — весело привітався капітан Горбатюк. — Що сталося?

— Здається, щось серйозне. Чесне слово. Хочемо порадитися. Тільки, вибачте, — не по телефону...

— Ну що ж, приходьте. Тільки зараз. Бо через дві години їду у справі.

— Спасибі. Ми зараз, зараз!..

Степан Іванович сам відчинив їм двері.

— Здоров, оперативники! Ну, що там у вас?

Ніна Олександрівна усміхнулася з кухні і привітно закивала головою.

Вони сіли у кімнаті на диван і почали розповідати. По черзі. Женя про професора Петриківського, Вітасик про колекціонера доктора наук Помазана, потім знову Женя — про члена-кореспондента Стародуба. Так домовилися зарані.

Степан Іванович слухав уважно, але часом ледве стримував усмішку.

Тільки як хлопці вже закінчили свою розповідь, капітан Горбатюк дозволив собі усміхнутися.

— Ну що ж, дорогі друзі, факти, наведені вами, самі по собі досить цікаві, але поки що доказами чиеїсь злочинної діяльності бути не можуть. У кожному випадку є своє пояснення "потерпілого", куди він подів або хоче подіти свої гроші. Навіть якщо ці пояснення й не дуже переконливі, ніхто не має ніякого права втручатися. Саме втручання й було б протиправною, а відтак і кримінально караною дією. Отже, любі мої хлоп'ята, на цей раз творчої співпраці у нас з вами, мабуть, не вийде...

Хлопці вийшли від капітана Горбатюка засмучені й похнюплені.

— Я ж казав — дохле діло, — зітхнув Вітасик.

— Що ж ми тепер Милочці скажемо? — глянув на нього Женя.

Вітасик мовчки знизав плечима.

Розділ V

Перша розмова капітанів.

Капітан Попенко повернувся з відрядження пізно ввечері. Прийняв душ, випив чаю й пішов до Горбатюка. Так у них було заведено — зустрічатися щовечора, ділитися новинами, радитися. Благо, ходити далеко не треба. Жили друзі на одній площадці, через стінку.

Горбатюк передусім, звичайно, розказав про нову справу — розбійне пограбування кооперативного кафе. Одного з грабіжників, рецидивіста Короненка, було вже й затримано.

— Ну, я такими успіхами похвалитися не можу, — похитав головою Попенко. — Два дні сидів у Полтавському обласному архіві, цілий день їхав у поїзді. В архіві потрібної мені інформації не знайшов. З'їздив, вважаю, безрезультатно. Єдине що — у поїзді познайомився з цікавою людиною. їхав зі мною в купе вчений — спеціаліст по очисних спорудах. Як відомо, це вкрай необхідна річ. Але яка ж вона складна і яка вартісна, коштує величезних грошей. Забруднюється середовище легко, швидко і просто. А очищається з неймовірними зусиллями. Щоб досягти оптимальних результатів, потрібні мільярдні капіталовкладення. Він наводив приклад. У ФРН в одному місті поряд з тепловою станцією побудований очисний завод, який повністю переробляє шкідливі викиди. Так будівництво самої станції коштує 1,1 мільярда марок, а очисного заводу — 1,4 мільярда. Уявляєш?.. До речі, дізнавшись, що я слідчий, він мені розповів один епізод з родинного життя. У нього є старший брат, теж вчений, але металург, може, ти навіть чув — академік Яворський. Так от був він якось у брата. Брат десь порався на кухні, готував вечерю. Він це любить робити сам. Тим більше дружина, вона артистка, була на роботі, в театрі. І раптом телефонний дзвінок. Бере молодший брат трубку. "Алло?" "Добрий день! Це ви?" — "Я", — каже. "А це я. Ми тоді не домовилися про термін. Бажано було б..." — "Що? Хто це?" — "Уже забули? Агент "СД"". — "Хто-хто? Ви куди дзвоните? Вам кого?"

Розмова перервалася. Агент "СД" поклав трубку. Він до старшого брата, розказує про дивний дзвінок. А в них з братом голоси дуже схожі, особливо по телефону. "Може, це тобі, каже, дзвонили?" Брат явно знітився: "Ні-ні! Не знаю ніякого агента "СД"! Ти що?" Але йому здалося, що брат щось приховує. І ще одне — той мій супутник запевняє, що під час телефонної розмови він відчував якесь особливе почуття, незрозумілий страх, просто-таки трепет, наче гіпнотичний вплив агента. Ну я, звичайно, намагався його заспокоїти. "СД", кажу, наскільки мені відомо, — це фашистська служба безпеки. Під час війни, як з'ясувалося, старшому братові було дев'ять років, вік для агентурної роботи явно невідповідний. Отже, це якийсь жартун явно помилився номером. Але мій супутник сказав тоді ще про одну річ — старший брат запросив його до себе для того, щоб порадитися, як сказати дружині, що він учора програв у преферанс дуже велику

суму. Понад двадцять тисяч карбованців. Це було дивно. Бо академік, хоч і грав іноді в карти, але, як то кажуть, "по маленькій". І більше п'ятнадцяти-двадцяти карбованців ніколи не програвав...

— Це цікаво! Знову, значить, академік! — Очі капітана Горбатюка загорілися.

— Чого "знову"? — не зрозумів Анатолій Петрович.

— А того, що сьогодні зранку приходили Женя Кисіль і Вітасик Дорошенко...

Степан Іванович розказав про візит хлопців і їхню розповідь.

— Ти диви! Справді факти лягають у певну версію. — Анатолій Петрович почухав потилицю. — Може, хтось і вирішив "потрусити" вчених... Але хто?

— Найвірогідніше, хтось із їхнього оточення.

— Що? Який-небудь професор чи академік? Чи, може, сам президент Академії наук?

— Ні. Але який-небудь родич — син, племінник абощо. Чи навіть сусіда, знайомий... Хіба мало навколо пристойних порядних людей крутиться різної шушвалі — алкоголіків, наркоманів, просто лайдаків, ласих до чужої копійки? Спробував шантажувати одного, вийшло, він і на інших перекинувся. І доїть їх, як корів.

— Ти гадаєш, вчені всі такі дурні, що легко оддають великі гроші?

— Мабуть, він знайшов ключик. У кожної ж людини є якась слабина — риса характеру, недолік, пристрасть, а то й факт біографії, на чому можна зіграти. У застійний період і в науці робилося казна-що.

— Безперечно. І підсиджували один одного, і проштовхували негодящі дисертації, і незаслужені звання вибивали... Що було — те було.

— І якщо є певна інформація, компромат, так би мовити, то можна й скористатися. Тому я й кажу — хтось з оточення, з близьких людей, може, й родичів.

— Маєш рацію. Вірогідна версія.

— Та, на жаль, взятися за її розробку зараз я не можу. Треба розкручувати той розбійний напад.

— І я часу не маю. Копаюся, ти ж знаєш, у справі про зловживання і спекуляцію в системі промкооперації.

— Отже, доводиться констатувати, що ми, догадуючись про злочинні дії якогось агента "СД", і пальцем не поворухнемо, щоб перешкодити йому.

— Для чого ці ієзуїтські висловлювання? Ти можеш щось запропонувати?

— Поки що нічого. Просто розмірковую вголос. І шкодую, що не можу цим зайнятися. Бо ця справа мене вже гріє.

— Я бачу.

— Я уявляю собі, що якийсь вчений, може, із світовим ім'ям, замість того, щоб працювати над важливою науковою проблемою, від якої залежить прогрес усього людства, стоїть зараз у черзі до контролера ощадкаси, щоб зняти з рахунку усі свої гроші і оддати пройдисвіту, який їх проп'є й прогуляє...

— І після того він не те що не зможе продовжити свою роботу над науковою проблемою, а й взагалі хтозна, чи спроможний буде працювати. Такі стреси призводять

і до інфарктів, і до нервових зривів. Одне слово — до цілковитої втрати працездатності.

— І хтозна, чи не стоїть за спиною отого агента "СД" справжній агент іноземних спецслужб, закинутий до нас для підриву і демонтажу радянської науки...

— Можеш сміятися, але не виключена й така можливість. І якщо ти думаєш, що іноземні спецслужби зараз абсолютно роззброїлися, підперли голови і розчулено дивляться на нашу перебудову, бажаючи їй всіляких успіхів, то ти глибоко помиляєшся. Ми захоплюємося зараз, як там "за бугром" уміють працювати. Авжеж, уміють. Це стосується і їхніх спецслужб. Нікому там дурно гроші не платять.

— Згоден. Але тоді ця справа — не нашої компетенції. Цим повинен займатися КДБ.

— Можливо. Тільки треба довести, що є певні докази слідів агентури спецслужб. А то будуть сміятися. Ти ж знаєш, вони звикли дивитися на нас трохи зверхньо.

— Стривай, ти говориш так, наче ми вже почали цю справу. І знову-таки приватно, неофіційно, — Анатолій Петрович усміхнувся.

— Ні, — зітхнув Степан Іванович. — На жаль, ні. Не маю можливості.

— Але я ж тебе знаю. Ти вже будеш думати про це і вдень і вночі. І не відчепишся від тих думок, аж поки не дізнаєшся, чи дурниця ті всі підозри, чи ні... Ще й мене примусиш...

— Отут уже ти маєш рацію, — усміхнувся Степан Іванович. — Толю, ти ж все-таки не такий завантажений...

— Авжеж! Складні справи тільки в тебе. А я байдики б'ю.

— Ні. Серйозно. Я ж бачу. Раз ти можеш на три дні їздити у відрядження, яке нічого не дає...

— Ти теж по кілька днів працюєш без наслідків...

— Не ображайся. Я ж не...

— Ну добре, добре. Що ти хочеш?

— Поцікався оточенням член-кора Стародуба і доктора наук Помазана. А я спробую вийти на професора Петриківського і академіка Яворського.

— Ти ж зайнятий!

— Що зробиш...

— Ех, Толю, Толю!.. Знову починається приватний детектив. Мало нам клопотів службових, то ще й займаємося приватною практикою. З власної ініціативи.

— Така вже наша доля. Такий шлях собі у житті порали. Ну, скажи чесно — коли тобі життя загадує якусь на гадку, ти можеш відмахнутися і не думати про неї?

— Не можу. В тому-то й справа. І ти цим користуєшся... До речі, з Яворським може допомогти й твоя Ніна. Вона ж знає всіх артистів. І Яворську, певно, теж.

— Я якраз це мав на увазі. Ніно! — гукнув з кухні, де вони сиділи, Анатолій Петрович.

Ніна Олександрівна не відповіла.

— Не буди її. Вона вже, здається, задрімала. Завтра спитаєш... Ну, я піду. На добраніч!

Розділ VI

Друге побачення з Милочкою. Нові факти.

У понеділок Милочка Петриківська прийшла до школи усміхнене й весела.

І паче сонце знову зійшло у шостому "б". Наче й не було того похмурого негожого тижня.

Після першого ж уроку на перерві Оксана Фіцелович уже розказувала дівчаткам, а дівчатка тут же переказували хлопцям про те, що тато Милоччин професор Петриківський продав машину, хотів купити дачу, віз гроші на катері і впустив у річку. І тому Милочка дуже переживала і плакала. Тобто все те, що під таким секретом Милочка розказала у суботу Жені й Вітасику, тепер розказувалося всім без усякого секрету.

Женя й Вітасик почували себе ображеними. Милочка наче зрадила їх. Причому знову у їхній бік навіть не дивилася. І навіть не поцікавилася, не спитала, чи говорили вони з капітаном Горбатюком. Нащо ж тоді просила?

Всі, звичайно, охали й ахали, бо гроші таки великі, і шкода, звичайно. Але не вбиватися ж через гроші!

А дехто в душі і радів. Коли не в тебе, а в когось пропадають гроші — це навіть приємно. Така, на жаль, природа деяких людей.

— Професор не бідний, ще собі заробить, — сказав Вона Шпиндель.

— І так їм платять більше, ніж треба, тим ученим! — сказав Шурик Дармовис. — Стільки одержують, а толково пояснити нерозпізнані літаючі об'єкти не можуть.

І став розказувати про НЛО, яке він бачив у суботу.

Милочка цього не чула, джерготала собі й сміялася в іншому кінці коридора.

Жені й Вітасику про НЛО говорити не хотілося.

Вони дивилися на безтурботну веселу Милочку і зітхали.

— Ну й нехай! — сказав Вітасик.

— Нам навіть краще! — сказав Женя.

— Добре, що Степан Іванович не взявся за цю справу.

— А то було б незручно. Просили, просили, а їй до лампочки.

Ех, красуні, красуні! Які ж ви непостійні й непослідовні!

Наступного дня, у вівторок, Милочка знову прийшла наплакана й сумна. І на всі розпитування знову махала рукою і одверталася. Але шостий "б" вже не переживав.

Тільки Женя й Вітасик дивилися на Милочку співчутливо й очікувально.

І вона, перехопивши їхні погляди, скрушно кивала головою.

І на перерві підкинула їм записку.

"Треба поговорити. Там само. М."

Після уроків хлопці побігли до жовтих ведмедів збуджені, ледве стримуючи радість. Хоч для радості причин, мабуть, не передбачалося.

На цей раз Милочка не дуже й затримувалася.

— Ой, хлопчики! Ой, я просто не знаю... Я так боюся! — голос її тремтів і зривався.

— Що таке? — в один голос вигукнули Женя й Вітасик.

— Все було так добре. Тато з мамою помирилися. А вчора увечері мама пішла

ночувати до бабусі (вона хворіє). Ми лишилися удвох з татом. Я лягла спати. Але чогось довго не могла заснути, захотіла пити, вийшла з своєї кімнати. Бачу — тато у кабінеті говорить по телефону. Причому якимсь дивним, не своїм голосом. Я тільки встигла почути два слова — агент "СД"... Тут тато вгледів мене — хоп! — і поклав трубку. І застиг, розгублено дивлячись на мене. І мені стало чогось так страшно, що я аж вся похоліла. "Тату! — шепочу. — З ким ти говорив? Що за агент?" А він, блідий такий, усміхнувся через силу і став мене заспокоювати: "Та хтось номером помилився. Страховий агент, здається". — "Неправда, — кажу. — Не страховий. Агент "СД". Я добре чула". — "Та який "СД"?! Ти що?! Ти знаєш, що таке СД? СД — це гітлерівська фашистська служба безпеки. "Зіхердінст" по-німецькому. І того СД вже майже п'ятдесят років як нема. Тільки в кінофільмах про війну". — "А чого ж ти такий блідий, переляканий?" — "То тобі здалося. Просто думав, що ти спиш, а ти раптом виходиш..." І тут мені сянуло: "Той агент, кажу, шантажує тебе. Видурює у тебе гроші. Так?" Він ще більше зблід, але роблено засміявся: "Ну, ти, доню, детективів начиталася, мабуть. Тільки не кажи нікому. Бо сміятимуться". А потім уже серйозно: "Слухай, донечко, мамі нашій не говори нічого. Вона тільки заспокоїлася з тими грошима. Знову ж почне хвилюватися. Ти ж знаєш, яка вона вразлива. Я тебе дуже прошу!" І так благально, так благально подивився на мене. Я, звичайно, пообіцяла. І мамі нічого не сказала. Та я ще й не бачила її. Вона ж у бабусі ночувала. Але я так хвилююся знову, так хвилююся! По-моєму, тата той агент шантажує. Я ж тата добре знаю. Він завпеди: такий стриманий. А тут хвилювався так, що аж... Хлопчики! Дорогі!.. Ви ж такі... І в усіх тих історіях — із Ципою, і з Вітасиком Граціанським... Ну що робити? Придумайте щось! Допоможіть нам! Татові моєму так погано зараз. Я ж бачу. Якби я була знайома з тими слідчими, я б сама...

У Милочки знову затремтіло підборіддя і на очах показалися сльози.

Хлопці спробували її заспокоїти.

— Ну ти не поспішай робити висновки, — сказав Женя. — Може, й справді тобі здалося.

— Може, справді страховий агент помилився номером, — сказав Вітасик.

— Вони такі настирливі, набридучі. І серед ночі дзвонити можуть, — сказав Женя.

— Абсолютно! До мого тата одна агентша як причепилася, — місяць йому дзвонила і на роботу, й додому. Якраз увечері, — сказав Вітасик.

— Ні, хлопчики, — зітхнула Милочка. — Не помилилась я. То не страховий агент. І не вмовляйте мене. Як не хочете нічого робити — так і скажіть. Просто я не знаю, до кого звернутися, — підборіддя в неї знову затремтіло.

Коли у першої красуні в класі, в котру ви закохані, тремтить підборіддя і вона звертається до вас по допомогу, хіба можна спокійно дивитися, хіба можна лишатися байдужим?

— Та ти що?! — бухнув себе кулаком у груди Женя Кисіль.

— Ми хочемо! — бухнув себе кулаком у груди Вітасик Дорошенко.

— Ми зробимо!

— Ми усе зробимо!

Та одне діло бухкати себе у груди й казати. Зовсім інше — робити.

Коли Милочка, втерши напахченою парфумами хусточкою сльози, заспокоїлася і почеберяла додому, Женя й Вітасик задумалися.

— А що ж будемо робити? — почухав потилицю Вітасик.

— Не знаю, — розвів руками Женя.

— А чого ж ти обіцяв?

— А ти?

— Вона думає, що ми підемо до капітана Горбатюка. Вона ж не знає, що ми вже були, і він зараз займатися цією справою не хоче.

— Вірніше, не може.

— Не хоче, не може, яка різниця. Ясно сказав — творчої співпраці не вийде. Тож потикатися до нього знову якось...

— Не той... Правильно!.. Але — новий факт, про який ми йому не говорили. Телефонний дзвінок. Агент "СД".

— Ти думаєш, то таки не страховий агент?

— Не знаю. Може, й не страховий. Вона ж запевняє, що точно чула — агент "СД".

— Слухай, а може, це такий просто жартун — страховий агент. Всюди ж написано — держстрах. Він переставив літери, і вийшло СД. І він так себе називає. Жартома. Агент "СД". Тобто "агент страхування державного".

— Хто його зна.

— А що — не може бути дотепних, веселих агентів держстраху? Навпаки, страхові агенти навіть повинні бути метикованими, кмітливими. Бо, думаєш, легко страхувати людей, як вони не хочуть, відмовляються. Я ж пам'ятаю, як мого тата агентша вмовляла.

— То що ж будемо робити все-таки? Раз обіцяли, щось робити треба.

— До капітана з тим "агентом", по-моєму, йти недоцільно, — Вітасик чекав, що Женя буде його переконувати, щось доводити, але Женя сказав:

— Я згоден. Я на місці капітана теж за цю справу не взявся б... Все воно якесь... сумнівне, непереконливе, бездоказове... Все на якихось непевних догадках.

— То що ж ти пропонуєш робити? Сам кажеш, треба робити. А що?

— По-моєму, самим треба спробувати щось довідатися.

— А як?

— Ну... ну от давай хоча б... от давай подзвонимо самому член-кору Стародубу і доктору наук Помазану і скажемо — від агента "СД". Якщо це справді шантаж, рекет, то вони повинні себе якось виказати.

— Ну що ж — давай.

Розділ VII

"Бурлеск нових спудеїв".

Дружина академіка Яворського Маріанна Сергіївна раніше працювала артисткою драматичного театру, але, як це часто буває, акторською своєю долею була

незадоволена. Вважала, що головний режисер недооцінює її, дає не ті ролі, яких вона заслуговує, ставиться недоброзичливо й упереджено.

Тому, коли останнім часом почалася мода на театри-студії, її охопило жагуче бажання створити такий театр.

Нарешті вона підбила на це свого колегу і товариша по театральному інституту чергового режисера Костянтина Бородавченка.

— Ти Костянтин, я Сергіївна. Сама тінь великого Костянтина Сергійовича Станіславського благословляє нас очолити новий театр!

Бородавченко не заперечував. Немає в світі чергового режисера, який не хотів би стати головним.

Вони загітували ще десятка півтора молодих акторів і актрис, недавніх випускників, які прагнули творити й працювати по-новому, і організували експериментальний театр-студію "Бурлеск нових спудеїв".

Творці нового бурлеску мали на меті не стільки ставити пародії на біблійні теми, скільки пропагувати вічні істини добра на прикладах сюжетів святого письма. У своєрідній, звичайно, театральній формі.

Самі стіни театру-студії вже повинні настроювати глядача на чисті думки й високі почуття. "Бурлеск нових спудеїв" містився у колишній трапезній Андріївського монастиря. То була єдина споруда, що лишилася від зруйнованого у тридцяті роки великого, кажучи по-сучасному, церковного комплексу.

Протягом десятиліть у трапезній був склад господарчих товарів. І щоб відвоювати це приміщення, довелося докласти великих зусиль. Якби Маріанна Сергіївна не підпрягла свого чоловіка та його впливових колег і знайомих, хтозна, чи почули б колись склепіння трапезної пристрасні голоси акторів, аплодисменти і гомін публіки. Бо господарники твердо стояли на тому, що перебудова — це передусім матеріальні ресурси, і без матеріальних ресурсів успіху перебудови не досягти.

— Але чому ті матеріальні ресурси повинні зберігатися у храмі? — патетично запитували академіки.

— Ніякий то не храм, а трапезна, звичайна їдальня по-теперішньому, де монахи харчувалися і колупали в зубах, — цинічно відповідали господарники.

— Де ви бачили звичайну їдальню з банею і хрестом? Там же й церква була, ікони висіли. І взагалі то пам'ятник архітектури, охороняється державою. А ви там банки з оліфою та пляшки з скипидаром, руберойд усякий зберігали. А щодо перебудови і матеріальних ресурсів, то не треба забувати про людину, про її духовні запити. І моральна перебудова не менш важлива за матеріальну.

Одне слово, академіки перемогли, господарники, матюкаючись, забрали свою оліфу, скипидар і руберойд, звільнивши таким чином плацдарм.

Майже півроку, знову ж таки не без допомоги шефів з Академії наук, робили капітальний ремонт.

Так народився "Бурлеск нових спудеїв" — дітище Маріанни Сергіївни Яворської та Костянтина Даниловича Бородавченка — фундаторів експериментального театру-

студії.

Маріанна Сергіївна йшла з дому вранці і поверталася пізно увечері. Академік Яворський уже забув, коли він востаннє їв борщ з пампушками та вареники з картоплею, які так смачно готувала колись дружина.

Єдиний син Яворських вчився у військовій академії в Ленінграді.

Ресторанів академік Яворський терпіти не міг. Тому готував собі їжу сам. Маріанна Сергіївна харчувалася її студентському кафе. Самообслуговування.

Бачилися вони пізно увечері, коли Маріанна Сергіївна поверталася з свого "Бурлеску", будила академіка і, збуджена, розчервоніла, півгодини розповідала свої театральні новини. Майже щомісяця, а то й частіше та розповідь закінчувалася так:

— Льолику! (вона називала Леоніда Миколайовича Льоликом.) Ти вибач, але нам ще потрібно карбованців триста. Розумієш, ми купуємо апаратуру для звукозапису і нам трошки знову не вистачає. Я все записую, все до копійки. Ми оддамо! Обов'язково.

— Віддасте-віддасте! — усміхався академік. — На тому світі вуглинками.

Він любив свою експансивну дружину і не був скупий.

Без його підтримки експериментальний театр-студія давно б прогорів.

Тому коли одного разу, повернувшись опівночі з театру, Маріанна Сергіївна побачила, що її чоловік не спить, а сидить на кухні зі своїм братом Богданом (Болеком, як вона його називала) — то дуже здивувалася. Її Льолик був пунктуальний, завжди вкладався спати об одинадцятій годині, та й Боек ніколи так пізно у них не засиджувався.

Але ще більше здивувалася вона (навіть не здивувалася — вразилася!), коли академік Льолик винувато усміхнувся (він ніколи так не усміхався!) і сказав:

— Марі!.. Я не знав, як тобі сказати... От навіть Богдана запросив, щоб порадитися. Але потім вирішив сказати все як є.

— Що? Що сталося? — похолола вона.

— Я програв у преферанс велику суму.

— Ану тебе! А я вже злякалася! — полегшено зітхнула вона. — Подумаєш! Міг і не говорити. Бог з ним.

— Я теж так вважаю. Але все-таки сума досить значна. Тому я й вирішив покаятися перед тобою.

— Скільки?

— Двадцять тисяч... З гаком.

— Що-о?! — вона застигла. — Ти жартуєш. Боек! — вона перевела погляд на Богдана Миколайовича.

— На жаль, ні, — зітхнув той.

— Кому? Кому ти програв? Що це за... за шахраї такі?! Що це за преферанс? — голос її дужчав, набирав силу. — Це злодії якісь! Шулери! Бандюги. Піймали тебе, як карася на гачок! Побачили — академік. І вирішили... Я цього так не залишу! Ні! Я... Я... Кому ти програв? Прізвище. Ім'я. По батькові. Сподіваюся, ти не з таємничими

незнайомцями грав у преферанс?... Я хочу знати, кому мій чоловік...

Академік перебив її:

— Саме тому, що ти така збуджена, що ти так настроїлася, я й не можу сказати, кому я програв. І не скажу. Ніколи. Картярський борг — це борг честі.

— Я не знала, що ти такий гусар!

— Я не гусар, Марі. Але поняття честі для мене теж святе, — твердо сказав академік.

Маріанна Сергіївна заплакала.

Вона добре знала свого чоловіка, знала, що слово його непохитне.

Саме сьогодні вона хотіла попросити у Льолика чотириста карбованців.

Костя Бородавченко придумав надзвичайно ефектне вирішення спектаклю, де по ходу дії актор мав виїхати на сцену на живому вісліюку. Аренда вісліюка в зоопарку вимагала грошей.

Все це відбулося два тижні тому.

І хоч академік чотириста карбованців на вісліюка, незважаючи на програш, все-таки дав, настрій у Маріанни Сергіївни був тривожний. По-перше, вона мала щире відверту розмову з Болеком, колись трошки закоханим у неї і не таким твердим та непохитним, як Льолик. Боек, на жаль, не міг сказати, кому Льолик програв гроші, бо й сам не знав, але він розповів їй про той незвичайний дзвінок по телефону агента "СД". Маріанна Сергіївна була певна, що це безпосередньо пов'язано з програшем. Академік, граючи, звичайно, не мав з собою такої суми готівкою і "агент" нагадував йому про борг. Це ясно як божий день. І ще ясно, що пристойна людина не стала б називатися агентом "СД" і взагалі не стала б одразу нагадувати. Отже, це якийсь кримінальний тип.

По-друге, сьогодні до неї приходила Ніна Олександрівна Горбатюк, адміністратор філармонії, просити два квитки на спектакль.

Ніну Олександрівну добре знали в акторському середовищі, оскільки її чоловік працював у міліції. А чи є в природі людина, якій не доводилося б звертатися до міліції по допомогу? Актори, навіть найталановитіші, — ті ж самі люди. То прописати когось треба, то якусь довідку, то щось пропало, щось вкрали, а то й може виникнути делікатне питання, пов'язане з витверезником (хай бог милує, звичайно, але чого не трапляється у буремному, експресивному акторському житті!).

Сама Яворська до Ніни Олександрівни ніколи не зверталася, не було потреби, але колеги її, навіть главреж "Бурлеску" Костя Бородавченко, зверталися не раз.

Тому Маріанна Сергіївна добре знала Ніну Олександрівну і, коли та подзвонила, негайно взяла для неї у касира два квитки у першому ряду.

Ніна Олександрівна прийшла за квитками. Розцілувалася з Маріанною Сергіївною, як це прийнято у театральному світі, сіла й почала розмову, де ви бачили, щоб жінки, зустрівшись навіть у справі, не поговорили трохи про те про се?

Після обов'язкових розпитувань про здоров'я і новини Ніна Олександрівна завела мову про зростання злочинності. Вже кому-кому, а їй ця тема була близька. І наче між

іншим перейшла до світу вчених, розказала про те, як "втопив" сорок тисяч професор Петриківський, як несподівано для дружини зняв з книжки таку ж суму член-кор Стародуб, як, щойно позичивши племіннику на машину, сам одразу ж почав бігати позичати гроші доктор наук Помазан...

Маріанна Сергіївна була вражена... Вона нічого цього не знала. Хоча й належала до світу вчених.

Тривожні підозри посилювалися в неї, вона не втрималася і розказала Ніні Олександрівні про катастрофічний програш академіка і про телефонний дзвінок агента "СД". І лише розказавши, схаменулася. Бо згадала суворий наказ академіка нікому про це не говорити. Ах, та легковажна, нестримана, балакуча жіноча вдача!

— Тільки ж я вас благаю! — приклала вона руки до грудей. — Ви ж, будь ласка, не говоріть нікому.

— А я й так знала, — усміхнулася Ніна Олександрівна.

— Як?! — вразилася Маріанна Сергіївна.

І Ніна Олександрівна розказала про знайомство капітана Попенка у поїзді з Богданом Миколайовичем.

— О, господи! Який тісний світ! — сплеснула руками Маріанна Сергіївна. А сама подумала: "А Боек! Зрадник! Кажуть, що тільки жінки балакучі!"

— Ніно Олександрівно! Серденько! Як ви вважаєте? Це шахрайство? Це рекет? Що думає з цього приводу ваш чоловік? Чи може він зайнятися цією справою?

— Чоловік каже, що, на жаль, все можливе. Але зайнятися зараз цим він не може. І дуже зайнятий, і доказів вагомих, переконливих, поки що немає. І головне, сам "потерпілий" не скаржиться. Але той факт, що чоловік ваш ніколи на великі гроші не грав, а тут одразу "програв" таку суму, насторожує. Постарайтесь поговорити з ним лагідно і щиро. Може, його справді залякали і шантажують. Тоді обов'язково треба щось робити. Бо вони не відчепляться. Побачать, що вигоріло, і продовжать шантаж.

— Так! Так! Так! — захитала головою, погоджуючись, Маріанна Сергіївна. — Спасибі вам, голубонько. Я обов'язково поговорю.

Але щирої лагідної розмови не вийшло.

Коли Маріанна Сергіївна, прийшовши ввечері, розбудила, як завжди, академіка, ніжно поцілувала його і почала голосом, яким вона говорила у найзворушливіших сценах спектаклів:

— Льолику! Коханий! Ну ти ж любиш мене! Ну, признайся, що тебе залякали, що ти не програв ті гроші... — Він так різко підхопився, наче його вдарило струмом. А коли вона розповіла про візит Ніни Олександрівни і розмову з нею, розлютився так, що аж почав кричати:

— Я ж просив, я ж просив ніякої міліції сюди не вплутувати! Ніхто мене не залякував! Ніхто мене не шантажує! Я не дозволю, щоб з мене робили дурника, посміховисько! Припини негайно всякі розслідування! Я не дозволю!

Ніколи академік Яворський так не кричав. Та ще й на свою Марі, на свою кохану Марі.

Маріанна Сергіївна гірко заплакала.

Тільки тоді Льолик схаменувся, заспокоївся і почав миритися.

Вони помирилися з умовою, що вона ніколи більше по повернеться до розмови про ті нещасні гроші.

Академік уже давно спав, а вона все ще лежала горілиць і все думала, думала, думала...

І чим більше думала, тим більше впевнювалася, що справа темна, що її чоловік щось приховує. І переживає через це. Вона дуже добре його знала. І відчувала — щось тут не те.

Після довгих роздумів Маріанна Сергіївна відважилася на акцію, якої не робила ніколи упродовж всього їхнього двадцятидвохрічного подружнього життя. Вона вирішила зазирнути в його ощадну книжку.

Як уже говорилося, академік не був скупий, але був мудрий. Він добре знав, що таке жіночий характер, знав, як важко втриматися жінці, коли хочеться щось купити. Тому не спокушав свою дружину можливістю витратити всі наявні гроші. Він видавав їй стільки, скільки вона просила, але доступу до ощадної книжки вона не мала.

Маріанна Сергіївна встала з ліжка і, мліючи від хвилювання, пішла до кабінету. Підійшла до письмового столу, ввімкнула настільну лампу, витягла одну шухляду, другу, третю... Серце її шалено стукотіло в грудях. Ощадної книжки не було. Вона навіть не знала, де її шукати.

На спинці стільця висів його піджак.

Відчуваючи себе шпигункою, злодійкою, вона сунула руку в кишеню, витягла бумажник, розгорнула. О! Є!

Підійшла до лампи, схилилася, розглядаючи. І не повірила своїм очам.

Кілька днів тому з рахунку було знято сорок тисяч. Не двадцять, а сорок. Удвічі більше! Майже все, що було...

Маріанна Сергіївна проплакала всю ніч.

Що робити?

Він не простить, як дізнається, що вона лазила по кишенях. Отже, вона не може йому нічого сказати. І разом з тим тепер було абсолютно ясно — це не картярський борг, не програш.

Вона була у відчаї.

Розділ VIII

Візит до Помазана. "Сумнівів нема жодних!"

Домовилися так — Женя дзвонить член-кору Стародубу, Вітасик — доктору наук Помазану. Номери телефонів дізналися по 09.

З "кореспондентшою" вирішили не розмовляти. Але трубку як на те знімала весь час саме вона.

Помазанів телефон взагалі мовчав. Тільки десь годині о сьомій, коли Вітасик уже без всякої надії востаннє набрав номер, в трубці несподівано клацнуло, монета провалилася, і бадьорий голос промовив:

— Алло!

Вітасик так розгубився, що забув усі зарані продумані слова і не міг нічого сказати.

— Алло! Я вас слухаю! — повторив голос.

— Відповів, — прошепотів розгублено Вітасик Жені, прикривши трубку рукою.

— Ну що ж ти? Давай!.. Доктор наук Помазан! Вас турбують за дорученням агента "СД", — гаряче зашепотів, підказуючи, Женя.

— Доктор наук Помазан? — тремтячим голосом спитав у трубку Вітасик.

— Так-так. Я вас слухаю.

— Вас турбують за дорученням агента "СД"... — одним духом випалив Вітасик і замовк.

На тому кінці дроту теж якусь хвилю мовчали, а потім той самий бадьорий голос швидко заговорив:

— Слухаю вас уважно. Не кладіть трубку. Говоріть.

— У нас є важлива інформація. Тільки не по телефону.

— Що ж, приходьте. Будь ласка. Я вас чекаю. Адресу знаєте? Пушкінська вулиця, 7, квартира 91, п'ятий поверх. Приходьте.

Повісивши трубку, Вітасик якийсь час розгублено дивився на Женю, потім слово в слово переказав усе, що говорив Помазан.

— Так, — сказав Женя. — Значить агент "СД" таки справді існує. І Помазан про нього знає. Інакше він би просто здивувався: "Який агент, що за жарти?"

— Точно, — хитнув головою Вітасик. — Я ж так і казав. Пам'ятаєш? Якщо не здивується, а навпаки — схвилюється, значить, агент йому дзвонив.

— Що ж робити? Іти до нього?

— Я думаю: треба. А що він нам зробить? В крайньому разі розкажемо все як є. Без брехні.

— Взагалі, правильно. Ми ж хочемо їм усім добра. Щоб той агент їх не шантажував, не витягав у них гроші.

— Але щось надто швидко погодився він зустрітися, — роздумливо проказав Вітасик. — Та ще й сам: "Не кладіть трубку. Говоріть..." А може, там уже засідка? Ми прийдемо, а нас — цоп! — міліція.

— Ну й що? Ти міліції боїшся?

— Та ні... але... подумують, що ми з тим агентом заодно.

— Не подумують. Ми ж для затравки. І Горбатюк у курсі, — Женя заспокоював Вітасика, але й в самого коти на серці шкребли.

Засідки не було.

Двері їм одчинив маленький худорлявий дідок у потертих джинсах, кросівках і картатій фланелевій сорочці.

З-під сивих настовбурчених брів весело дивилися жваві сірі очі.

— Це ви дзвонили? Заходьте-заходьте.

Він завів їх у велику кімнату, заставлену скляними шафами, де не лише на полицях, а й нагорі під стелею стояли десятки, а може, й сотні фарфорових собачок.

У Жені й Вітасика аж очі розбіглися.

— Що? Подобається? — усміхнувся Помазан і, не чекаючи відповіді, закивав головою. — Будьте певні! Такої колекції немає ні в кого на Україні. З усього світу. З п'ятдесяти трьох країн. А оцей маленький з одбитим вухом побував навіть в Антарктиді. З експедицією... Ну добре, добре, — перебив він сам себе, — не будемо відволікатися... Сідайте, будь ласка!..

Він посадив хлопців на низенький м'який диван і уважно почав роздивлятися, переводячи погляд то з Жені на Вітасика, то з Вітасика на Женю.

Хлопці розгубилися і мовчали.

— Що ж вам сказати, хлопці мої дорогі, — враз посерйознішавши, промовив доктор наук. — Бачу, ви не наважуєтесь почати розмову. Дуже ви молоді й, мабуть, недосвідчені. Не знаю, чого вам доручили цю справу. Я б на його місці обійшовся без такої делегації. Розчулювати мене не треба. Передайте, що я не передумав, що все зроблю. А затримався тому, що... вибачте, ще не зібрав потрібної суми. Так і передайте. Але я вже знайшов покупців і на тому тижні...

Хлопці були так вражені його словами, що тільки презиралися, не в змозі вимовити ні слова.

— Не буду вас більше затримувати, діти мої дорогі. Нелегка у вас місія. От нате вам на згадку про мене, — він витяг з шухляди і простягнув їм по шоколадному цуцику у блискучій кольоровій обгортці.

Через хвилину, так нічого й не сказавши, вони вже стояли за дверима на площадці, тримаючи у руках шоколадних цуциків.

І тільки на вулиці Женя нарешті сказав:

— Ну!.. Ти щось розумієш?

— Все розумію! По-перше, що ми — йолопи. По-друге, що він прийняв нас за спільників агента "СД", який прислав нас до нього, щоб розчулити, бо він досі не сплатив гроші. По-третє, що Помазан щось продає, щоб зібрати потрібну суму. І по-четверте, — і це найголовніше! — що агент "СД" таки рекетир і шантажує вчених. Тут сумнівів нема жодних.

— Так. Я згоден. Сумнівів нема.

— То що ж тепер робити?

— Мусимо щось робити. Бо так вийшло, що ми стали фактичними спільниками рекетира. Наш візит допоможе йому прискорити одержання грошей.

— А що ж тепер?

— Думаю, що з рекетирами нам самим тягатися не під силу. Треба знову йти до Горбатюка. Тепер уже, думаю, він не відмовиться. Факти переконливі.

Розділ IX

Друга розмова капітанів. Доктор Помазан дякує за турботу.

— Так от. В одному будинку з член-кором Стародубом живе такий собі Пищенко, вже немолодий, сім разів судимий, відбував покарання за шахрайство, в тому числі шантаж і здирство. З Стародубами, особливо з "кореспондентшою" Іриною Семенівною

у конфлікті. Через собаку. Колись Пищенко, будучи у нетверезому стані, вдарив стародубівського пуделя дрючком. "Кореспондентша" скаржилася дільничному і навіть хотіла подавати до суду. Пищенко при сусідах нахвалявся зробити їй "тьомную жизнь". До речі, ініціали Пищенка С. Д. — Степан Данилович. На це звернули увагу наші юні друзі, які мені ту інформацію про Пищенка й видали. Женя живе в одному будинку з Пищенком і Стародубом.

— Ну, а причому тут Помазан, Яворський, Петриківський? З ними ж у Пищенка нема конфлікту.

— Спробував шантажувати Стародуба, вийшло. Він і на інших переключився. Навколо Степана Даниловича крутиться багато молоді. Як усі шахраї, він людина контактна, товариська. Для молодих сучасних гультаїв, які люблять кайф і ненавидять працю, моральне кредо Степана Даниловича, його життєвий досвід привабливі й надихаючі. Можливо, сам Степан Данилович і не шантажує. Він, так би мовити, "мозковий центр". А безпосередні виконавці — молоді лобуряки. Тому вони й називають себе агент "СД" — "агент Степана Даниловича" — така собі гра слів.

— Що ж, логіка є. Вам, Анатолію Петровичу, не відмовиш у розсудливості.

— Вчуся у вас, дорогий Степане Івановичу.

— Отже, давай підсумуємо, що ми маємо на сьогоднішній день. Головне те, що тепер уже ясно: агент "СД" — не страховий агент, що випадково помилився номером. І професору Петриківському, виявляється, він дзвонив. І доктору наук Помазану. Отже, не тільки академіку Яворському. А те, що розповіли наші хлопці сьогодні про свій візит до Помазана, — взагалі дивовижно. Помазан прямим текстом, не криючись, говорив з ними, думаючи, що вони посланці агента.

— Гадаю, з Помазана й треба почати.

— А може, з Яворського? От Ніна сказала, що сьогодні до неї приходила дружина Яворського, плакала, не знає, що робити. Чоловік категорично забороняє їй втручатися у його "програш", а вона з відчаю пішла на неетичний крок, зазирнула у його ощадкнижку і виявила, що "програв" він не двадцять, як говорив, а сорок тисяч, удвічі більше.

— Сорок?! — вигукнув капітан Попенко. — Знову сорок! Стільки ж, як професор Яворський та член-кор Стародуб. Це вже не випадково. Нічого собі "такса" у цього "агента". Але все-таки мені здається, починати треба з Помазана. Раз він говорив з хлопцями так одверто, на цьому можна зіграти. А до Яворського як під'їдеш? Він з дружиною на цю тему не хоче говорити, зі мною не захоче й поготів.

— Ну що ж, можна почати й з Помазана. Помазан за тобою. Ти й підеш до нього... Але знову ж таки неофіційно. Ніна пробувала умовити дружину Яворського написати заяву, щоб можна було почати розслідування, але та й слухати не хоче. Отже, можлива лише приватна делікатна розмова.

— Спробую.

Наступного дня Анатолій Петрович подзвонив надвечір Помазану:

— Пробачте, будь ласка, мені сказали, що ви колекціонуєте порцелянових собак. Я

теж колекціонер, правда, початкуючий. Чи не можна було б глянути на вашу колекцію?

— О! Будь ласка! Будь ласка! Дуже приємно. Приходьте. Хоч зараз.

Колекціонери — народ особливий. Коли хтось виявляє інтерес до предмета їхньої пристрасті, вони ладні прийняти його навіть серед ночі.

Помазан зустрів Анатолія Петровича, як то кажуть, з розкритими обіймами.

Розглядаючи порцелянових цуциків, Анатолій Петрович висловлював щире захоплення. Йому навіть не доводилося кривити душею: статуетки були справді чудові.

— У вас унікальна колекція. Це справжнє багатство. Але, пробачте, ви дуже необережні, — усміхаючись якомога привітніше, сказав Анатолій Петрович. — Зараз так зросла злочинність, а ви пускаєте до себе незнайому людину, повіривши їй на слово.

— Я довіряю своїй інтуїції, — сказав Помазан. — І вона ніколи мене не підводила.

— Ніколи? — знову усміхнувся Анатолій Петрович. — Ви так певні? І не бувало, що ви помилялися в людях? Не бувало, щоб хтось зловживав вашого довірливостю?

— У принципі ні.

— Тоді ви щаслива людина. На жаль, деякі ваші колеги вчені не можуть цим похвалитися. Є підозри, що зараз у середовищі вчених, академіків, професорів діє якийсь спритний шахрай, який називає себе агент "СД". Дзвонить, вимагає гроші, причому велику суму. Сорок тисяч. — Анатолій Петрович, кажучи, дивився просто у вічі Помазану.

Той одразу спохмурнів.

— Хто ви такий? Здається, інтуїція мене таки підвела. Вперше в житті.

— Ні. Якраз не підвела, — усміхнувся Анатолій Петрович, виймаючи посвідчення. — Я з міліції. Хотів би допомогти вам і вашим колегам. Розумію — коли професійний досвідчений злодій шантажує, він робить це дуже вміло і те, що жоден з потерпілих не звернувся до міліції, свідчить про високий професіоналізм рекетира. Але тим більше його треба знешкодити...

— Я з вами згоден, але... — Помазан теж усміхнувся. — Мене ніхто не шантажує. І я не знаю ніякого агента "СД". Пробачте...

Помазан дивився прямо у вічі Анатолію Петровичу, і в погляді його була рішучість і непохитність.

— Шкода, що ви не довіряєте нам, — зітхнув Анатолій Петрович. — Тим ви ставите під удар не лише себе, а й своїх колег. Адже агент "СД", відчувши безкарність, накоїть ще багато лиха.

— Мені теж шкода, але я вас запевняю, що нічим не можу допомогти.

— Я хотів би повірити, що це так. Але... Позавчора у вас було двоє хлопців... Це гарні хлопці, нічого спільного з агентом "СД" не мають.

Помазан нервово стулив губи:

— Ви хочете сказати, що це ваші агенти? Це ви їх підіслали?

— Ні. Не ми. Вони з власної ініціативи.

— А звідки тоді вам відомо?..

— Просто ми давні друзі... Отже, говорити, що ви нічого не знаєте про агента "СД", не зовсім коректно.

— І все-таки я нічого про нього не знаю. Слів "агент "СД"" я не вимовляв. Це можуть підтвердити ваші юні друзі. А якщо я справді комусь хочу допомогти грошима, — це моя особиста приватна справа і нічого протизаконного я не роблю. Кажу вам, ніхто мене не шантажує, не примушує. Я сам, свідомо, з власної волі й бажання роблю те, що хочу. У нас багато нових прогресивних законів, але Верховна Рада ще, здається, не прийняла закону про те, щоб міліція контролювала, на що людина витрачає свої, чесно зароблені гроші... Отже, на цьому розмову давайте припинимо. Я вдячний вам за турботу. Бажаю вам успіхів у боротьбі з правопорушеннями і злочинністю. Людина ви, очевидно, непогана. Інтуїція мене все-таки не зрадила. Бувайте здорові!

Анатолію Петровичу Попенку нічого не лишалося, як потиснути руку доктору наук Помазану і піти.

Розділ X

С. Д. Пищенко.

Коли перехожі бачили його на вулиці, ніхто й подумати не міг, що то карний злочинець. Випещене благородне обличчя, окуляри, сива професорська борідка, на голові крислатий велюровий капелюх, штовхне когось ненароком: "Пробачте! Даруйте! Пардон!" Завжди пропускав поперед себе у дверях навіть чоловіків, не кажучи вже про жінок. Знайомим жінкам при зустрічі цілував руку.

Тільки зрідка, коли бував "під чаркою", тобто у нетверезому стані, дозволяв собі "розслабитися", і тоді ставало видно, що більшу половину свого життя він провів за ґратами у товаристві не дуже вишуканому. Тоді з язика його замість "Даруйте! Пробачте! Пардон!" зривалися вирази іншого гатунку. Саме в такий день і зародився конфлікт Степана Даниловича з "кореспондентшою" та її пуделем.

Але то бувало, повторюю, дуже рідко. Здебільшого Степан Данилович був вихований, ввічливий, навіть запопадливий. Жив він в окремій однокімнатній квартирі, де, крім нього, була прописана ще й його сестра, яка насправді жила у своїх дорослих дітей в Кагарлику.

Степан Данилович любив товариство, особливо молоде. В його квартирі весь час товклися юнаки й дівчата, слухаючи його безконечні теревені... під музику. Степан Данилович не лише балакун, але й меломан. Збирав платівки, здебільшого старовинні. І всім казав: "Якщо знайдете десь старовинну платівку, негайно несіть до мене. Купую за грубі гроші". Женья не раз чув ці слова. І тепер у нього виникла ідея:

— Ми повинні десь роздобути платівку.

— У нас є, — сказав Вітасик. — Але, по-моєму, старовинних серед них нема.

— Треба пошукати. Ти ж розумієш, ми повинні з ним зустрітися, ми повинні з'ясувати — він чи не він. Міліції це важче, ніж нам.

Вітасик не заперечував. Це саме він перший висловив припущення — а чи не Пищенко шантажує вчених. Хоча Степан Данилович жив не з ним, а з Женею в одному будинку, та Вітасик про його існування, звичайно, знав. А на ініціали (СД) вже звернув

увагу Женя.

Вітасикові батьки теж любили музику, в них був стереопрогравач "Вега" з колонками. І великий дерев'яний ящик з платівками.

— Доведеться без дозволу, — зітхнув Вітасик. — Бо якщо зараз почати пояснювати, мати категорично заборонить. Вона минулого разу сказала: "Щоб це було востаннє. Жодних розслідувань, жодних контактів з злочинцями!"

— Звичайно, ризикувати не можна. Потім уже якось пояснимо. Візьмемо гріх на душу.

Вони довго перебирали платівки, нарешті знайшли найстарішу — затерту, надщерблену — з одного боку танго "Циган", з другого — фокстрот "Ріо-ріта".

— Мама її збиралася викинути. Вона так шипить, майже нічого не чути.

— Та нам же тільки привід. Щоб зайти до нього.

Хлопці загорнули платівку у газету (конверта від неї давно вже не було) і пішли.

Пищенко відчинив їм двері, не питаючи — хто. Він злодіїв не боявся.

Аніскілечки не здивувався. Відразу побачив у Вітасика під пахвою платівку у газеті.

— О! Бонжур, мусьє!.. Заходьте, заходьте. Показуйте, що притарабанили.

Отже, хлопцям навіть і пояснювати нічого це треба було.

Зайшовши до кімнати, вони з цікавістю роззирнулися. Не лише Вітасик, а й Женя був у Пищенка вперше. Ні письмового, ні обіднього стола в квартирі не було. Попід однією стіною стояла широченна вкрита пухнастим закарпатським ліжником тахта. Біля неї низенький журнальний столик. Посеред кімнати лежав великий килим, на якому були розкидані барвисті диванні подушки. Попід другою стіною стояла шафа, телевізор, стереосистема "Радіотехніка" і величезний, аж до стелі стенд, на якому, паче в магазині грампластинок, стояли сотні платівок у барвистих конвертах.

Вітасик одразу мовчки віддав Степану Даниловичу свого "Цигана". Пищенко розгорнув, глянув і усміхнувся:

— Ясно, товар художньої цінності не має. У мене вже три "Цигани" у різних варіантах і п'ять "Ріо-ріт". Але за увагу дякую. Де взяли? Хапен-гевезен? — він зробив спритний рух рукою, показуючи — вкрали, мовляв.

Хлопці почервоніли.

— Не соромтесь. Колись же треба починати. Я теж, до речі, починав з пластинок. Ще у сорок шостому. У сусідки чоловік був офіцер. Привіз трофейного Лещенка. Ох, ми аахоілюналися тоді ним! І я в неї поцупив "Марусічку". Вона в мене досі є. Хотите послухати?

Він підійшов до стенда, ловким рухом, не шукаючи, дістав з верхньої полиці платівку, поставив і ввімкнув радіолу.

Степан Данилович був у волохатому, голубому з білим халаті, в яких ото ходять у басейні плавці. І виглядав, наче цирковий ілюзіоніст.

Хлопці дивилися на нього зачудовано. Він абсолютно не був схожий на злодія. За останні дні це був другий колекціонер, з яким вони зустрічалися. Порівнюючи тих колекціонерів, можна було б подумати, що отой доктор наук Помазан у потертих

джинсах швидше схожий на кримінального злочинця, ніж цей статечний, поважний Степан Данилович.

Коли Лещенко доспівав "Марусічку", Степан Данилович зняв платівку, вклав у конверт і поставив на місце.

Потім знову взяв у руки принесеного хлопцями "Цигана" і задумливо промовив:

— Що ж мені з вами робити? "Цігойнер" ваш мені й не потрібен, але... для того, щоб підтримати комерцію, як казав мій вчитель, покійний Аркадій Ісакович Бердичевський, царство йому небесне!.. — Степан Данилович перехрестився. — Дам я вам три карбованці.

— Та... якщо вам не треба... нащо?.. — зашарівся Вітасик.

— Ми не візьмемо, — сказав Женя.

Степан Данилович усміхнувся:

— Джентльмени! Не морочте мені голову!.. Ви ж для чогось прийшли. Ви ж хотіли мати якийсь прибуток. Купити пластинку ви не могли. Ніде таке барахло не продається. На смітнику теж не рилися. Ви чистенькі інтелігентні хлопчики. Я ж вас знаю. Отже — вкрали. І нічого соромитися. Я не піонервожатий, моралі вам не читатиму. Ви про мене теж, мабуть, дещо чули... Отже... беріть свого трояка і — хай вам бог помагає... Злочинність, юні мої колеги, існуватиме завжди. Поки існують гроші і соціальна нерівність, тобто багаті й бідні. Зникне злочинність хіба що, може, при комунізмі, сяючі вершини якого ще зовсім недавно здавалися такими близькими й досяжними. За мудрим прогнозом нашого дорогого Микити Сергійовича ми з вами вже давно живемо на цих вершинах. Але нещодавно раптом з'ясувалося, що то були не справжні вершини, а міраж, марення, оптичний обман. А справжні вершини чорт батька зна як далеко. Ми з вами до них не дошкандибаємо. Тому чесно й самовіддано працюють зараз лише бідні розумом, тобто дурні, ідіоти. А розумні радянські люди працюють головою. Почитайте газети — всі крадуть: від робітника-гегемона, що виносить з заводу все, що може, до міністра.

Хлопці принишкли й тільки презирилися.

— Чого голови в плечі поховали? Слава богу, зараз гласність і плюралізм. Можна спокійно говорити все, що думаєш. За що, за що, а за це мене не посадять. Народні депутати по телевізору і не таке балакають... Ех-хе-хе!.. — він театральньо зітхнув. — То тільки у дитячих книжках добро завжди перемагає зло. Перемога добра може бути лише тимчасовою, любі мої гороб'ята. Такий уже невмолимий закон життя, яке, як відомо, завжди закінчується смертю, — він знову зітхнув. — І воно таке швидкоплинне, таке скороминуче, те життя. Повірте мені. Шістдесят років промайнули як один день. Треба брати все, що можна, негайно, не чекаючи.

Степан Данилович, мабуть, не вперше виголошував цю промову, бо говорив без запинки, не задумуючись, як на сцені майстер художнього слова.

Хлопці вперше чули від дорослої, немолодої людини такі, м'яко кажучи, антипедагогічні слова. Вони звикли, що дорослі завжди говорили їм зовсім протилежне. А тут...

— Наше щастя, що ми живемо не в країні суцільних злидарів і неімущих, — вів далі Степан Данилович, — що є у нас досить багаті люди, навіть мільйонери — хабарники, ділки, функціонери тіньової економіки...

— Академіки, — несподівано докинув Женя.

Пищенко уважно глянув на нього:

— І академіки... А що?.. Ти, може, на Стародуба націлився?.. — він криво усміхнувся. — Є і в нього, звичайно, якась копійка... Але — дріб'язок. Зараз найгрошовитіші люди — це кооператори, радянські негоціанти, рятівники нашої економіки, надія перебудови...

У двері подзвонили.

— Одну хвилинку, — Степан Данилович вийшов у передпокій і за хвилину звідти почулося його привітно-солодке:

— А-а, заходьте-заходьте, дорогі мої! — і одразу тихо, майже пошепки (але хлопці почули): — Обережно, у мене сторонні.

До кімнати слідом за Степаном Даниловичем зайшли двоє молодиків у "варьонках" — один високий, худорлявий, з довгим білявим волоссям, що по-жіночому спадало на плечі, закриваючи потилицю; другий з чорною бородою і сережкою в одному вусі.

Жоден з них не привітався з хлопцями.

Тільки усміхнулися презирливо.

Женя й Вітасик одразу підвелися й почали прощатися:

— До побачення! Дякуємо! На все добре!

Степан Данилович не став їх затримувати, провів і попрощався досить холодно.

Навіть не вірилося, що буквально хвилину тому він так привітно й одверто розмовляв з ними.

— Ну? Що скажеш? — спитав Вітасик, коли вони були вже у дворі.

— Майже певен, що це він. Ти бачив, як він подивився на мене, коли я сказав "Академіки..."? Бачив?.. І одразу почав: "Копійки... Дріб'язок..." Щоб відвести підозру. Нічого собі копійки — сорок тисяч!

— А ці двоє, може, і є його агенти. Якби звичайні знайомі музику послухати зайшли, він би так не говорив.

— Причому я їх ніколи тут не бачив. Це не місцеві.

— А що з троячкою робити? — Вітасик непевно м'яв у руках асигнацію.

— Ну не викидати ж на смітник!.. Перша, вважай, у житті виручка за крадіжку. Та ще й від "колеги" — професійного злодія.

— Смієшся! Так що ж, нам її на втіхи собі витратити? Совісно якось.

— Давай купимо якусь пластинку і поставимо нищечком туди, де взяли. Буде чесно.

— Давай. А потім я колись признаюсь батькам.

...Так у Дорошенків з'явилася нова платівка пісень Валерія Леонтьєва.

Розділ XI

Сварка.

Після магазину грампластинок вони розійшлися — Вітасик поніс "Валерія

Леонтьєва" до себе, а Женя пішов додому.

Зайшов у двір і раптом побачив отих двох молодиків, що приходили до Пищенка: високого з довгим жіночим волоссям і нижчого, чорнобородого, з однією сережкою. Вони, явно ховаючись, стояли за фанерним будиночком на дитячому майданчику. Стояли вони спиною до Жені і стежили за чиймись вікнами. У тому крилі будинку була якраз квартира член-кора Стародуба. Женя це відзначив одразу.

Пригнувшись, він пірнув за кущі живоплоту, що оточували дитячий майданчик.

Сутеніло, накрапав дощ, і ні у дворі, ні на майданчику не було ні душі.

Молодики про щось тихо розмовляли. Щоб почути, Женя почав підкрадатися за кущами. Почув лише кілька слів.

— Треба взагалі з'ясувати бюджет нашого кооперативу, — сказав високий.

— Звичайно, — погодився чорнобородий. І раптом обернувся, прожогом, наче кіт, метнувся до кущів і схопив Женю за комір.

Женя не встиг навіть зреагувати.

— А-а... Знайомий. Шпигуєш?! — просичав чорнобородий.

— І до "Маестро", значить, не дарма приходив, — сказав високий, який був уже поряд.

Чорнобородий нахилився впритул до Жениного обличчя, так що сережка дряпнула його по щоці, і зашипів:

— По землі розмажу!

Міцно тримаючи Женю за комір, нахилив його вниз, притис обличчям до асфальтової доріжки і, зриваючи шкіру, протяг двічі.

Щоку і ніс Жені обпекло вогнем.

— Облиш, Циган, — зупинив його високий. — Не каліч. Може, він і не...

— Ти гуманіст, Рудий, — презирливо скривився Циган і, знову схилившись впритул до Жені, засичав: — На кого працюєш, шмаркач?!

— Ні на кого, — ковтаючи сльози, прохрипів Женя.

— Так чого ж зириш?

— Я... не зирю... я просто...

— Ще колись побачу — уб'ю! — Циган боляче копнув Женю ногою.

— Запам'ятай, байстрюк, шпигувати — останнє в житті діло! — сказав Рудий. — Сексотів, стукачів, донощиків зневажають усі на світі. Їм плювали і плюють в обличчя. Навіть у тюрязі вони лежать біля параші.

— Вали звідси! — Циган одпустив нарешті Женин комір і востаннє копнув його ногою.

Потім обидва швидко пішли з двору. Коли Женя переступив поріг, мати жахнулася і сплеснула руками:

— О господи! Що з тобою?!

Женя одвів очі.

— Упав... Тільки що... У дворі. Послизнувся і об асфальт...

Мати забідкалася, потягла його у ванну, почала мити, потім обробляти садна

перекисом водню. Женя скрипів зубами, але намагався триматися, не плакати. Проте сльози самі собою лилися з очей. І не стільки від болю, скільки від образи й досади...

На другий день Женя до школи не пішов.

Вітасик подзвонив йому після першого ж уроку на перерві.

— Що таке?

— Захворів.

— Чим?

— Прийдеш, розкажу.

Йому не хотілося по телефону нічого говорити.

Вітасик прибів одразу після школи.

— Ой! Та ти що?! Хто це тебе так?!

Женя розповів все як було. Потім зітхнув і сказав:

— Не буду я більше цим займатися.

— Чим?

— А всім оцим... шпигунством. Не хочу стежити, слідкувати.

— А ти хоч знаєш, що таке стукач? Стукач — це коли своїх зраджує. Своїх, розумієш? А це ж бандюги. Так що ж — хай вони з людей збиткуються, мордують їх, гроші одбирають, б'ють, убивають. А ти чистенький сидітимеш, до вікна одвернувшись. Як у тролейбусі. Щоб місцем бабусі не поступитися.

— Тобі добре говорити! Тебе мордою по асфальту не розмазували.

— Злякався, значить... Просто злякався.

Женя скипів:

— Я — злякався?! Я не злякався! А от ти б злякався. Точно! По собі судиш.

Вітасик образився і пішов.

Вони посварилися.

Агент "СД" міг спокійно продовжувати свою таємну діяльність.

Розділ XII

Несподівана інформація Клавдії Іванівни.

Сусідка Дорошенків Клавдія Іванівна працювала на пошті, приймала і видавала грошові перекази. Її відділення зв'язку було аж на околиці міста, куди вона добиралася на швидкісному трамваї майже сорок п'ять хвилин, цілий урок. Всі радили їй поміняти роботу, перевестися в якесь інше поштове відділення, ближче, але вона й слухати не хотіла. Вона працювала на одному місці понад тридцять років. Понад тридцять років за вікном, де вона сиділа, шепотів листям ліс, який вона любила з дитинства, бо жила тут же, неподалік од пошти, у маленькому батьківському будиночку. Потім батьки померли, а будиночок знесли (на тому місці звели новий корпус санаторію). І Клавдії Іванівні дали окрему однокімнатну квартиру у новому будинку, поряд з Дорошенками. І хоч жила вона тут уже кілька років, але ніяк не могла звикнути до нового місця, її весь час тягло туди, на рідну околицю. Клавдія Іванівна була самотня і з усіх радостей життя знала хіба що свою роботу, свій рідний ліс на околиці міста і ще — театр. Вона була завзятою театралкою, і свої вісімнадцять днів відпустки брала у два прийоми:

дванадцять днів улітку в будинок відпочинку, там же у лісі на околиці, по сусідству з поштою, і шість днів восени чи весною, щоб поїхати до знайомих у Москву або Ленінград — походити по театрах.

От і сьогодні вона якраз приїхала з Москви і увечері пішла, як завжди, до сусідів Дорошенків поділитися враженнями. Вона довго розказувала про московські спектаклі, особливо про "Тев'є-молочник" з Євгеном Леоновим у головній ролі, який поставив Марк Захаров.

А потім раптом сплеснула руками:

— Ой! Я ж вам не розказала, що у нас було на пошті перед самісіньким моїм від'їздом до Москви!.. Не повірите! Просто детектив. Сиджу я, значить, як на голках, кінець дня, через три години поїзд, а ще ж треба заїхати додому за чемоданом, нервую. Дивлюсь, заходить на пошту... хто б ви думали?.. Академік Яворський, чоловік заслуженої артистки республіки Маріанни Яворської. Я його добре запам'ятала. Кілька разів бачила на прем'єрах. Мені його знайома білетерка показувала: оце, каже, академік, чоловік нашої Маріанни Сергіївни. Та й він видний такий, високий, стрункий, з сивиною. "Менський", як кажуть поляки. Зайшов, сів заповнювати бланк. Подає. Дивлюсь — і очам не вірю. По-перше, сума! Сорок тисяч. По-друге, прізвище на зворотній адресі зовсім не Яворський, а Добровольський. Я добре запам'ятала. І адресований переказ голові якогось кооперативу Дикому Семену чи Степану, точно не пам'ятаю.

І назви кооперативу не пам'ятаю. Хвилювалася дуже. І від несподіванки. І сорок тисяч треба ж було перерахувати. А я ж поспішала... Рахую, а сама думаю: "Чого він приїхав здавати гроші аж сюди, до нас, як живе у центрі міста, я точно знаю. І прізвище чуже. І сума така. Щось тут не так". Бачу — і він нервує, аж випіки на щоках. То зиркне на мене, то одведе очі, то зиркне, то одведе. Нарешті перерахувала я гроші, виписала квитанцію, пішов він. А тут інкасатор приїхав. А потім я вже боялася, що на поїзд не встигну. З начальницею я ще зарані домовилася, що вона мене в кінці дня підмінить. Так що я нікому нічого про свої сумніви й не сказала у той день. Чого, думаю, паніку на ходу піднімати. Може, я й обізналася. Може, то справді якийсь Добровольський, а не Яворський... Але потім у поїзді, і згодом у Москві весь час думала про це, згадувала і впевнилася — то був-таки він, не могла я помилитися. Я ж його не один, а кілька разів бачила на прем'єрах. А у мене зорова пам'ять прекрасна...

Вітасик весь напружився, слухаючи Клавдію Іванівну. Але й слова не промовив, не виказав свого хвилювання. Вони з Женею домовилися батьків поки що у справу агента "СД" не втаємничувати.

— Ну що ж, випадок цікавий, — сказав Григорій Тарасович. — Але криміналу тут нема. Якби ж був якийсь злодій, мафіозі, а то академік, відома на весь світ людина.

— Може, він вступив у кооператив, — висловила припущення Вітасикова мама. — І не хоче, щоб поки що хтось знав про його участь в діяльності того кооперативу.

— Можлива річ, — підтвердив Григорій Тарасович. — Зараз час перебудовчий, діяльність ініціативних заповзятливих людей підтримується, заохочується. Чому такою

заповзятливою людиною не може бути академік?

— Різна буває заповзятливість у наш перебудовчий час, — скептично промовила Клавдія Іванівна. — Оно пишуть про кооперативи, які "одмивають" "брудні", награвовані, нечесні гроші.

— Бувають, звичайно, й такі, — погодився Григорій Тарасович. — Але думаю, що гроші академіка Яворського все-таки чисті.

Клавдія Іванівна пішла від Дорошенків незадоволеною. Крім театру, вона ще захоплювалася детективними романами, і їй було прикро, що сусіди не підтримали так гаряче, як вона сподівалася, її кримінальної версії випадку на пошті з академіком Яворським.

Вона ж не знала, що не всі Дорошенки були одностайні у своєму скептичному ставленні до її розповіді. Вітасик, на жаль, не міг при батьках сказати Клавдії Іванівні, що він про це думає.

А думав він от що:

"Гроші академіка Яворського безперечно чисті, а от кооператив Степана чи Семена Дикого явно нечистий. І займається рекетом, шантажує вчених. І Рудий та Циган, які хотіли розмазати Женю по асфальту, очевидно, і є агенти "СД" — агенти Семена Дикого, голови кооперативу. Ех, як ми недоречно посварилися з Женькою! Що ж робити? Іти самому до капітана Горбатюка? Женька більше з ним контактує. Та й здивується капітан, що я сам прийшов. Пояснювати — значить, розказувати, що Женька не хоче більше займатися розслідуванням, не хоче бути стукачем".

Все зводилося до того, що з другом треба миритися.

І, засинаючи, Вітасик вирішив завтра ж після школи піти до Жені.

Хоча винен у сварці був не він, а Женя. І ви знаєте, як це не просто для самолюбства в такій ситуації зробити першим крок до примирення.

Розділ XIII

"Біднуvато живете. Треба жити краще..."

Настрій був у Жені поганючий. Головне — через оту сварку з Вітасиком. І в школі другий день не був. Уже скучив за класом. Коли щодня ходиш, то мрієш хоч день прогуляти. А як два дні пропустиш, то вже й нудишся.

І рани на щоці й носі хоч і взялися струпом і майже не боліли, але заважали. Ні тобі усміхнутися, ні носом шморгнути: наче маска на обличчі. А як у дзеркало глянеш — плюнути хочеться: пика, як у поліського злодія.

Пробував писати вірші — і вірші не пишуться. Якась нудота з-під пера виходить:

Надворі дощ, надворі мряка.

Бреде з опущеним хвостом

Кульгавий і брудний собака,

Що хоче їсти, і...

Останнє слово — рима — ніяк не придумувалося.

І тут подзвонив телефон.

Женя зняв трубку.

— Алло!

— Здоров! Як ти себе почуваєш, сусіда?

Женя не одразу впізнав голос Пищенка. Тільки коли той спитав:

— Батьки дома? Поклич когось!.. — Женя нарешті догадався.

І розгубився, не знаючи, що сказати.

— Ти що — не чуєш? Алло!

— Чую... Нема нікого, — нарешті вичавив із себе Женя.

— От і добре. Я зараз зайду, — і Пищенко поклав трубку.

Женю охопила паніка. Що ж робити? Що робити? Пускати? Не пускати? Дзвонити в міліцію? Батькам? Кинутися до сусідів?

Він відчув себе у власній квартирі, як миша у мишоловці.

Він не встиг нічого вирішити. Нікому не подзвонив, ні до кого не кинувся.

І коли Пищенко постукав (саме чогось постукав, а не подзвонив), Женя покірно відчинив йому двері.

У квартирі одразу запахло французькими парфумами.

— Овва! Здорово він тебе, зараза! — співчутливо сказав Степан Данилович, глянувши на Женю. — Ну нічого. Він у мене получить. Вже отримав і ще отримав... Власне, я й зайшов, щоб вибачитися за цього придурка перед тобою і твоїми батьками.

— А я нічого батькам не сказав, — тихо промовив Женя.

— А що ж ти сказав?

— Що впав... послизнувся...

— Ну-у, молодець! — розцвів Степан Данилович. — Оце я розумію! Це по-нашому!.. Ти на нього зла не держи, на того Цигана. Він шизик, у дурдомі навіть лікувався... Вони вчора мені як сказали — я їх мало не повбивав. Це ж треба! Сусіду отак розмалювати!.. — він зітхнув. А взагалі — нащо тобі оті менти? Нащо ти з ними зв'язався? І Шипуля на вас з дружком ображається. І Григораш. Інші хлопці теж. Воно тобі треба?..

У Жені перехопило подих. Звідки він знає? Все знає — і про Шипулю, і про Григораша... Звідки?

Степан Данилович наче прочитав його думки, усміхнувся, по-хазяйськи походжаючи по кімнаті:

— Все знаю. У нас, брат, інформація, як у Телеграфному Агентстві Радянського Союзу. Всі про всіх знають. А час іде швидко, строки закінчуються, хлопці виходять... І всяке трапляється... Я ж і кажу — воно тобі треба? — він знову усміхнувся.

У Жені мурашки побігли по спині від тієї усмішки.

— А живете ви біднувато, — Степан Данилович обвів поглядом кімнату. — Можна краще жити.

Женя почервонів.

— Подумай над тим, що я тобі сказав. Ти мені подобаєшся. Я б хотів, щоб з тобою все було в порядку. Приходь у гості... — він ще раз обвів поглядом кімнату і повторив: — Біднувато живете. Треба жити краще. Ауфвідерзеєн!..

Він пішов, лишивши запах дорогих французьких парфумів.

Женя ніяк не міг заспокоїтися. Серце шалено калатало в грудях. Він не був боягузом. Але зараз його охопив нестримний слабкодухий страх. Він відчув себе маленьким беззахисним кроликом, якого кинули у клітку до хижаків. Таким самотнім і нещасним він не відчував себе навіть у найстрашніші хвилини минулих пригод.

"Ну, нащо, нащо я посварився з Вітасиком, нащо наговорив йому образливих слів? Сам, сам же й винен. Треба дзвонити й миритися. Негайно!"

Але телефон Дорошенків мовчав, не озивався. Хоча уроки уже давно закінчилися. Женя був у відчаї.

І тут прийшов Вітасик.

Миритися.

Женя так зрадів, що не витримав і на радощах заплакав.

— Що? Що з тобою? — злякався Вітасик.

— Нічого. То я од радості. Що ти прийшов. Тут таке було... — і Женя розповів йому про візит старого шахрая.

Вітасик спохмурнів.

— Залякує... Авжеж... Значить, боїться. Ти йому небезпечний.

— І ти.

— У мене, до речі, теж нові факти, — і Вітасик розказав Жені про розповідь Клавдії Іванівни.

— Все ясно, — похитав головою Женя. — Злочинний кооператив. І Циган, і Рудий, і Пищенко — всі там.

— Так що ж — мовчатимемо?

Женя зітхнув і одвернувся:

— Не знаю.

— Можна бути або з тими, або з цими. Третього не дано. По-моєму, Пищенко хоче тебе перевербувати. Судячи з його слів. Може, хочеш до них перекинутися?

— А ти хочеш знову посваритися?

— Ні... Слухай, давай так домовимося — стежити, шпигувати не будемо, але розказати про все, що ми знаємо, по-моєму, треба. Надто важлива інформація.

— Так. Мабуть, треба. Будь, що буде! — Женя махнув рукою.

Розділ XIV

Третя розмова капітанів. Терміновий виїзд у Жовтневе. Знайомство з Диким. Підозри збільшуються.

Вони сиділи, як завжди, на балконі свого дванадцятого поверху пізно ввечері, після важкого робочого дня. За рідкими винятками вони майже щодня зустрічалися — один вечір у Горбатюка, другий — у Попенка. Так уже в них було заведено відтоді, як одержали квартири в одному будинку, на одному поверсі.

— Отже, підсумуємо, що зроблено у справі агента "СД". Спершу ти, потім я, — сказав капітан Горбатюк.

— Ну, після того, як хлопці розповіли про інцидент у поштовому відділенні, я, вибравши вільну хвилину, подався туди, поговорив з Клавдією Іванівною. Дуже славна

жінка, виявила справжній ентузіазм, відшукала квитанційну книжку, знайшла запис. На квитанції, як ти знаєш, пишеться лише населений пункт і прізвище. Але й цього вистачило. Яворський переказував гроші у приміське селище Жовтневе. Там, слава богу, лише одне відділення зв'язку. Я поїхав туди, і поштарка Маруся, теж симпатична дівчина, одразу назвала мені адресата, показала переказ, по якому голова кооперативу "Варіант" Дикий Семен Панасович одержав гроші. Маруся його добре запам'ятала, бо не щодня бувають такі перекази. Чим займається кооператив і що за людина Семен Панасович Дикий, з'ясувати поки що не встиг. Просто не зміг. Правління кооперативу на замку. Семена Панасовича дома теж нема. Власне, правління міститься в його квартирі. Він знімає дві кімнати у приватному будиночку, хазяйка якого сказала, що вона його майже не бачить, він весь час кудись їздить, дома не сидить. Сім'ї в нього нема, живе сам. Хоча чоловік уже й не молодий — лисий, з сивими вусами. Не п'є, не гуляє. Більше нічого сказати про нього хазяйка не змогла. "Може, каже, й хороший чоловік, а може, й пройдисвіт... не знаю..."

— Ясно, — сказав Степан Іванович. — Ну, а мої підопічні, Циган і Рудий, просто пройдисвіти, злодії та шахраї без усяких "може". Циган — це Комаров Євген Романович, а Рудий — Мамлюк Аркадій Семенович. Встановити їхні імена було не дуже важко, оскільки обидва у нас на обліку, мають по одній судимості. Проте відомостей, що вони стали кооператорами, поки що нема.

— Стьопо, треба було б постежити за квартирою Семена Панасовича у Жовтневому. Бо так ми з місця не зрушимо, — сказав Анатолій Петрович. — Тепер уже ясно, що зв'язок між кооперативом "Варіант" і академіком Яворським безпосередній. Не думаю, щоб академік добровільно переказав сорок тисяч Дикому, хоч і підписався Добровольський.

— Я теж про це думав. І це не дуже й важко. Хоч і знову ми починаємо справу приватно. Якраз у Жовтневому мої хлопці "пасуть" зараз одного дядечка, який проходить у справі про розбійний напад на кафе. Я їх попрошу, вони кинуть оком і на фазенду Дикого.

— А от хлопцям треба категорично заборонити займатися розшуком, стежити і підглядати. Бо це погано скінчиться. Хоч Женя й не признається, відмовляється, але оті сліди на його щоці й носі — не результат випадкового падіння, як він каже. Я певен.

— Та скільки ж уже говорилося. Я весь час наполягаю, щоб вони самі нічого не робили.

— То такий народ, що треба ставити питання руба.

— Мабуть, доведеться.

Так несподівано й категорично було вирішено питання про участь Жені й Вітасика у розслідуванні справи про агента "СД".

Наступного дня хлопці капітана Горбатюка доповіли з Жовтневого, що до правління кооперативу "Варіант" приходили Рудий і Циган — питали Дикого. Та, крім старої хазяйки, нікого не застали.

Покрутилися на вулиці, почекали трохи і поїхали ні з чим.

А надвечір з'явився Дикий.

Капітан Горбатюк негайно виїхав у Жовтневе.

Довго не відчиняли.

Степан Іванович помітив, як у вікні мелькнула лисина і вуса.

Але й після цього не відчиняли.

Горбатюк загнував у двері дужче й вимогливіше. Один з його хлопців стояв на вулиці біля воріт, другий ховався за сараєм. Нарешті дзвякнула клямка, і на порозі з'явилася хазяйка, маленька гостроноса бабуса у хустці і теплій безрукавці:

— Хто це двері виламує? Що таке?

— Пробачте. Довго стукав, вирішив, що не чуєте. Мені Дикого. Семена Панасовича.

— Нема його.

— Пробачте... Мені здається, ви помиляєтесь.

— Коли здається, перехреститися треба.

Капітан був у цивільному, і хазяйка виявляла твердість і непохитність. Капітанові не лишалося нічого, як витягти службове посвідчення. Хазяйка піднесла його до світла, що падало з сіней, уважно роздивилася.

— Так би й сказали. Проходьте.

Вона пропустила Горбатюка в хату, защепила клямку і гукнула від дверей:

— Семене Панасовичу! Це з міліції. Виходьте!

З дверей другої кімнати визирнула лиса голова. Очі були стривожені:

— Ви до мене?

— Семен Панасович Дикий? Добрий день! Якщо дозволите?

— Заходьте.

Кімната, у яку зайшов Горбатюк, була заставлена шафами. Ні стільців, ні столу не було. Лише біля вікна стояло ліжко з пірамідою подушок, під мереживним покривалом, накритим зверху гаптованим рушником.

Дикий провів його далі, у сусідню кімнату. Тут уже стояв великий стіл, багато стільців, диван. На стіні висіли якісь діаграми, графіки і портрет сивого бороданя, незнайомого Горбатюку. Це, мабуть, було робоче приміщення правління кооперативу "Варіант". Капітан помітив ще одні двері, які вели у передпокій і надвір — другий окремий вхід. "Для маневру", — подумав Степан Іванович.

— Сідайте, — запросив Дикий. — Чим зобов'язаний?

— Пробачте, будь ласка, за пізній візит. Але ви так рідко буваєте вдома, що піймати вас просто неможливо.

— Так. Я багато їжджу. Такий зараз у нас період. Організаційний. Багато різних справ. Кооператив тільки починає свою діяльність...

"Гарна діяльність!" — не без іронії подумав капітан і спитав:

— А якого, пробачте, роду ваша діяльність? Якщо не секрет?

— Взагалі-то не секрет. Але я людина забобонна і не люблю анонсувати справи, успіх яких залежить до певної міри від збігу обставин, випадковості і удачі.

"Ловко закручує!" — знову подумав капітан:

— Але все-таки... Хоч натякніть.

— Діяльність наша пов'язана з науково-технічним прогресом, з впровадженням нової технології. Одне слово — з наукою.

"От-от! Спеціалізація на шантажі вчених. Хитро!"

— Трохи, правда, туманно... Але... дозвольте поставити вам кілька питань...

— Якого характеру? — очі Дикого дивилися пильно й пронизливо.

— Ви, звичайно, можете не відповідати. Розмова у нас неофіційна, приватна. Це аж ніяк не допит... Якщо ви вважатимете, що відповіді можуть вам зашкодити, ніхто вас не силує...

— Питайте. Я догадуюсь, що вас цікавить. Я був майже певен, що та дівчина на пошті доповість вам. Так вона дивилася...

— Ви помиляєтесь. Вона нам не доповідала. Та оскільки ви самі зачепили цю тему...

— Так. Я одержав велику суму грошей. Для кооперативу. Але... не знаю від кого.

— Що? — капітан глянув Семену Панасовичу просто у вічі. "Ну й ловкач!"

Дикий очей не відводив:

— Ви не вірите. Але це правда. От дивіться. — Він витяг з кишені і простягнув капітанові жовтуватий чотирикутничок цупкого паперу — талон до поштового переказу. На зворотному його боці було написано: "Прийміть мій скромний внесок у благородну справу Вашого кооперативу. Бажаю успіху. СД".

— На переказі було прізвище Добровольський Станіслав Олександрович. Але за вказаною адресою такий не проживає. Та й квартири сімдесят сім у тому будинку немає. Остання п'ятдесят восьма.

— Цікаво, — усміхнувся Степан Іванович. — Але трохи наївно. Вам не здається?

— Я розумію, — погодився Дикий. — Повірити важко. Але це так. Я кажу правду.

— Ви поклали гроші на рахунок кооперативу?"

— Авжеж. Це можна перевірити.

— Але право розпорядження фінансами кооперативу належить вам?

— Так, — він почервонів. — Але існує правління. Воно...

— Воно знає про анонімний грошовий переказ?

— Ще ні. Всі у роз'їзді.

— Вам не здається дивною сума переказу?

— Звичайно.

— Невже ви вважаєте, що це подарунок чесного доброго дядечка?

— Ви гадаєте, що... — Дикий не договорив: в очах його майнув переляк.

— Вам не спадало на думку, що хтось хоче "відмити" гроші, які належать так званій "тіньовій" економіці?

— Я не подумав про це, — він то червонів, то бліднув.

— А що ви можете сказати про Цигана і Рудого?

— Нічого. Не знаю... ні Цигана, ні Рудого.

— Справжні їхні прізвища Комаров Євген Романович та Мамлюк Аркадій Семенович.

— Ні. Не знаю таких, — похитав головою Дикий.

— Дивно. А вони сьогодні приходили, питали вас. Один такий високий, з довгим білявим волоссям. Другий нижчий, чорнобородий, з сережкою в одному вусі.

По обличчю Дикого пробігла тінь, очі оскляніли, на вилицях заходили жовна.

— Не пригадуєте? — спитав Горбатюк.

— Ні, — крижаним голосом сказав Дикий.

— І прізвище Пищенко нічого вам не говорить? Степан Данилович? С. Д.? — на останніх двох літерах Горбатюк зробив наголос, вимовив їх з притиском.

Дикий опустив очі.

— Ні. Нікого з названих вами осіб я не знаю. Не знайомий з ними. У вас, видно, якась хибна інформація.

— Можливо... можливо... Але погодьтеся, що на моєму місці ви теж не дуже задоволюлися б нашою з вами розмовою. Багато непереконливого і, я б навіть сказав, підозрілого.

— Я згоден.

— Хоч у цьому нема суперечностей.

— Але повторюю — я кажу правду. Рано чи пізно ви переконаєтесь в цьому.

— Буду радий, якщо це станеться. На всяк випадок ось вам мої координати — телефон, прізвище, ім'я, по батькові.

У цей час на тумбочці біля стіни задзвонив телефон. Дикий розгубився і очікувально-запитально глянув на капітана.

— Що ви... що ви... будь ласка! — зникнув Горбатюк. — Ви у себе вдома.

Семен Панасович зняв трубку:

— Алло... Я... Так... Ні.. Не зможу... Подзвони завтра... Потім поясню... На добраніч! — він поспішливо поклав трубку, наче боявся, що капітан вирве її з рук і втрутиться в розмову.

Горбатюк підвівся:

— Пробачте, що забрав у вас стільки часу і набридав своїми питаннями. Така вже у нас робота, — він усміхнувся і розвів руками.

— Нічого-нічого. Я вас розумію, — Дикий зітхнув з полегкістю.

Але, стоячи на порозі, Горбатюк обернувся:

— Скажіть, а чому ви не хотіли відчиняти? І просили хазяйку сказати, що вас нема?

Дикий знітився:

— Просто... Зараз такий час.

— Когось боїтесь?

— Ні... але... — Семен Панасович явно не хотів продовжити розмову.

— Ну, гаразд... ще раз вибачте... До побачення! — і капітал зачинив за собою двері.

Розділ XV

"Ще пара днів, і йому гаплик!" "Поможіть, хлопчики, я сама боюсь..."

Домовленість між капітанами Горбатюком та Попенком з одного боку і Женею та Вітасиком з другого була такою: хлопці клятвено обіцяли не робити жодних спроб

самостійного розшуку, а капітани твердо гарантували їм інформацію про весь перебіг розслідування справи агента "СД". Правда, за умови додержання цілковитої секретності. "Нікому чужому сторонньому інформація не повинна передаватися!"

Чужому!

Сторонньому!

Але хіба ж Милочка Петриківська була чужою, сторонньою?

Та це ж з неї все почалося! З її тата! Вона, можна сказати, найзацікавленіша у цій справі особа.

І коли хлопці дізналися про зустріч капітана Горбатюка з головою правління кооперативу "Варіант" Диким і про те, що підозри щодо нього дедалі зростають, мовчати було просто несила.

Хлопці кріпилися першу перерву, другу, а на третій уже не витримали, відкликали Милочку подалі за ворота школи, до закритого кіоска "Союздруку", щоб ніхто не почув справді чужий і сторонній, і, перебиваючи один одного, зашепотіли, озираючись:

— Агент "СД", вважай, уже на гачку!

— Ще пара днів — і йому гаплик!

— Що? Що ви кажете! — прошепотіла вражена Милочка. — А хто, хто це?

Хлопці презирнулися: говорити чи ні — то вже конкретна інформація, а слідство тільки починається, і капітани попереджали не раз — поки ведеться слідство і вина не доведена, називати підозрюваних не можна.

Але Милочка дивилася так благально і такі в неї були очі, і вона ж таки не стороння, а найзацікавленіша особа...

— Голова кооперативу "Варіант", — одним подихом видихнув Женя.

— Дикий Семен Панасович, — видихнув Вітасик.

— Ой! Хлопчики! Ой, молодці! Так, значить, даремно я хвилювалася. І вас турбувала даремно, — вдячний погляд Милочки був нагородою хлопцям за їхні переживання.

На цьому інформація вичерпувалася, бо хлопці й самі більше нічого не знали — Горбатюк у подробиці їх не втаємничував.

Але й цього було досить, щоб Милочка дивилася на них, як на героїв. До кінця перерви і взагалі до кіпця того дня Женя, Вітасик ходили, як янголи по хмарах.

Але наступного дня вони впали на грішну землю.

На першій же перерві, відкликавши хлопців убік, Милочка прошепотіла:

— Тато сказав, що все це — нісенітниця! І агент "СД", і голова кооперативу, і всі підозри. Той Семен Панасович Дикий — дуже порядна і чесна людина. І скоро міліція в цьому впевниться.

— Ти сказала татові?! — жахнувся Женя.

— Нащо?! — сплеснув руками Вітасик.

— А що — я могла мовчати? Це ж його стосується! Безпосередньо! — вона дивилася так, що доводити їй щось було просто неможливо.

Хлопці були в той день як у воду опущені. Це ж як дізнаються капітани, що вони

розказали Милочці (а професор Петриківський мовчати, мабуть, не збирається, раз хоче довести міліції порядність і чесність Дикого), хоч хрестись і тікай.

Вони відчували себе зрадниками і нікчемами.

Довго вагалися і нарешті вирішили — піти й сказати Горбатюку все, як є, покаяться. Завжди краще самому признатися, ніж чекати, поки тебе, як кошеня, носом тикнуть у твою шкоду.

Тим більше вони зарані домовлялися, що прийдуть сьогодні до Степана Івановича дізнатися про новини у справі агента "СД".

Капітана Горбатюка на місці не виявилось. Вони чекали його три години, але він так до кінця робочого дня у райвідділі і не з'явився.

А коли вони наважилися нарешті звернутися до чергового, той їм сказав:

— Не чекайте, хлопці, його вже не буде.

Так Женя і Вітасик ні з чим і пішли.

Була субота, і все відкладалося аж до понеділка. А в неділю вранці до Вітасика прибіг захеканий, схвилюваний Женя. І зашепотів, задихаючись:

— Ходімо! Швидше! Є справа. Термінова.

— Що таке?

— Потім. Скажи батькам, що на цілий день...

— Тю!.. А я ж домовився з батьком лагодити мій велосипед...

— Відкладеш! А це — невідкладне.

— Та що таке?

— Кажу — нема часу. Потім. І попроси хоча б карбованця. Треба.

— Ну ти даєш!

— Швидше. Бо запізнимось. Давай!

Добре, що Григорій Тарасович був, по-перше, взагалі добрий чоловік, а по-друге, у нього на цю неділю були ще й свої особисті плани, крім Вітасикового велосипеда. І через хвилину Вітасик з троячкою в кишені ("Бо ж поїсти треба буде! Що тобі карбованець?", — сказала мама) вже біг разом з Женею вниз по сходах.

— Так що таке — ти можеш сказати? — на бігу спитав він Женю. — Куди ми?

— На вокзал. На електричку.

— Чого?

— Там нас Милочка чекає.

— Що?!

— Вона подзвонила мені по телефону і... мало не плакала, просила...

Вітасику боляче кольнуло в грудях, що не йому, а Жені подзвонила Милочка. Але на особисті переживання часу зараз не було,

— А що трапилося?

— Сказала, що подробиці розкаже, але щось із татом і з агентом "СД". Треба, сказала, простежити, куди їде тато.

— А ти ж казав — ніколи не будеш. Ні стежити, ні слідкувати.

— Це вона стежити хоче. За власним татом. Може, йому допомога потрібна. І що я

міг зробити, як вона: допоможіть, хлопчики, я сама боюсь...

Проте перш ніж послідувати за хлопцями на вокзал, ми з вами мусимо повернутися у вчорашній день, у суботу. Щоб дізнатися, чим же був так зайнятий капітан Горбатюк, що не вийшов на зв'язок з хлопцями, як обіцяв.

Розділ XVI

Четвертим в операції взяв участь Майкл Джексон.

У суботу годині об одинадцятій ранку у кабінеті капітана Горбатюка задзвонив телефон.

— Приїжджайте негайно, — не привітавшись, не назвавшись, вимогливо проказав схвилюваний топкий, наче дівочий голос.

— Хто це? — спитав капітан.

— Приїжджайте, бо його, здається, забрали.

— Хто забрав? Кого?

— Пожилця мого, Семена Панасовича.

— Хто, хто забрав? — Капітан нарешті зрозумів, що дзвонить хазяйка Дикого.

— Двоє якихось. Урки, по-моєму. Швидко давайте, бо не встигнете. На машині. Номер запишіть...

— Машина яка? Марки якої? "Лада", "Жигулі", "Москвич", "Запорожець"? — записуючи номер, спитав Степан Іванович.

— А біс її знає, низьконоса така. На праску схожа.

— Колір?

— Світла. Сіра. Давайте. Бо дуже він хвилювався...

— Коли це було?

— Хвилин двадцять тому. Поки я добігла до автомата... поки додзвонилася...

— Які вони, ті двоє?.. Один високий, з довгим світлим волоссям? Другий з чорною бородою і з сережкою в одному вусі? Так?

— Ви їх що — знаєте?

— Я зараз приїду.

Поклавши трубку, Горбатюк тут же зв'язався з автоінспекцією: попросив затримати світло-сіру чи то "Ладу", чи новий "Москвич", чи "Таврію" і назвав номер.

А сам поїхав до Жовтневого. Він і так збирався туди їхати. У справі розбійного нападу на кафе.

Хазяйка зустріла його на порозі, зосереджена і серйозна.

— Розкажіть, що тут у вас трапилося.

— Ну що... Зранку він нервував дуже. Бачу, весь час у вікно позирає, ходить по хаті, ходить. Я йому: "Чого це ви?" А він: "Мусить один товариш під'їхати. Не знаю, чи встигне". — "Ви що — знову кудись їхати намилились? От непосидючий", — кажу. А він: "Така вже моя доля..." Пішла я на кухню поратися. Раптом заходить — блідий як стіна. "Слухайте, от вам номер телефону. Якщо вони мене заберуть, подзвоните. І сховайтесь, наче вас нема вдома. І номер машини скажете..." І назвав. Здивувалася я — що таке?.. Визирнула у вікно: ідуть двоє, чорнобородий, з сережкою, і високий волосатий. А біля

воріт машина. "Казав: товариш, а їх двоє", — думаю. Хотіла ще спитати, а він: "Ховайтесь швидше! Я вас благаю!" Бачу, він так хвилюється, шаснула я у комірчину в передпокої, двері прикрила, зачалася. Чую — стукають. Клацнула клямка — відчинив він. "А-а. Нарешті. Застали-таки", — хтось із тих двох весело так. "Що ж ти, зараза, нас за носа водиш! Думаєш, ми жартуємо" — це вже інший, сердито. "Хазяйка дома?" — "Нема". — "Це добре. Не доведеться з нею возитися". — "Я сказав, гроші не мої, кооперативні, без правління не можу, а правління..." — "Не мели дурниць! Поїхали". — "Куди?" — "Він сам хоче з тобою поговорити". — "Я нікуди не поїду". — "Так залишишся тут навіки". — "Перо в бік — і всі діла?" — "Не дригайся, бо..." Більше я нічого не чула. Вийшли вони. У комірчині віконце маленьке. Дивлюся — пішли усі троє. Він посередині, вони по боках. Сіли в машину — поїхали. Ну я одразу — на пошту до автомата.

Капітан слухав її, не перебиваючи. Подумав тільки: "Згодився мій папірець з телефоном". Ставити питання бабусі навіть не довелось — так доладно вона все розповіла. Горбатюк подякував їй за кмітливість і оперативність. І вийшов на вулицю.

"Що ж таке? Виходить, Дикий не в контакт з Циганом і Рудим, а навпаки — в конфронтації. Якщо вірити хазяйці, то картина ясна: рекетири Циган і Рудий шантажують кооператора Дикого. А може, це блеф? Щоб сплутати карти. Може, вони навмисне розіграли п'єсу для хазяйки, щоб замести сліди. І всі зникнуть, відчувши, що міліція сідає їм на хвоста?.. Не будемо робити поспішних висновків... Почекаємо донесень від автоінспекції. Треба подзвонити черговому".

Капітан поїхав на пошту. Можна було, правда, завітати до Жовтневого райвідділу, але там усі знали, що Горбатюк розслідує справу про кооперативне кафе, а тут щось нове, доведеться пояснювати, розказувати, не той зараз настрій.

Кабіна міжміського автомата була вільна. Капітан привітався з Марусею — гарненькою дівчиною, що сиділа на прийомі й видачі переказів і допомогла відшукати Дикого. Маруся закивала йому привітно, але в очах чогось був неспокій.

Зайшов до кабіни, набрав чергового.

— Привіт. Горбатюк. Від автоінспекції не було нічого? Що ж, почекаємо. Запиши, будь ласка, прикмети і передай їм. Значить, троє. Один лисий, з сивими вусами. Голова кооперативу Дикий. Очевидно, жертва. Двоє інших — рекетири: Рудий і Циган. Рудий високий, з довгим білявим волоссям. Циган — нижчий, чорнобородий, з сережкою у лівому вусі. Можливо, озброєні. Бути обережними. Через півгодини передзвоню.

Двері кабіни не закривалися, були напівпрочинені. І раптом Горбатюк побачив, як слухає його розмову Маруся. Аж шию витягла, напружилася, і в очах не лише цікавість, а й переляк. Перехопивши його погляд, вона одразу опустила очі. І капітанові згадалися враз слова Дикого: "Я був майже певен, що та дівчина на пошті доповість вам. Так вона дивилася..."

Відвідувачів на пошті не було.

Капітан підійшов до її віконця, схилився:

— Марусю, скажіть чесно, кому ви говорили про той переказ? Згадайте. Це дуже

важливо.

Маруся почервоніла так, наче її ошпарили окропом. І низько-низько опустила голову, ховаючи очі.

— Розумієте, від цього залежить зараз життя людини. Я ж бачу, ви щось приховуєте. — Капітан уже був певен, що не помиляється. — Ви їх знаєте, Цигана і Рудого? Правда? Ви боїтесь сказати?

Не підводячи очей, вона мовчки закивала головою.

— Якщо ви скажете те, що знаєте, це може запобігти лихові. А вам я обіцяю захист і допомогу.

Вона підвела очі, повні сліз:

— Я не знала... я не хотіла... Мене запросила подруга на день народження. І вони там були. А напередодні якраз прийшов той переказ. Ну і я... Я не знала... я не хотіла... — вона заплакала, по-дитячому шморгаючи носом.

— Ви не знаєте, куди вони могли зараз поїхати?

Вона заперечливо похитала головою.

Але капітан відчув, що вона щось приховує.

— Марієчко! Серденько мое! — Горбатюк намагався вкласти в свої слова всю щирість і лагідність, на які був здатен. — Зрозумійте! Його можуть убити. Дорога кожна хвилина. Якщо ви щось знаєте і не кажете, ви берете великий гріх на душу. В ці хвилини, може, вирішується доля не лише Дикого, а й тих дурних хлопців. Вони ще не стали вбивцями, а можуть стати. Швидше, швидше вирішуйте. Зараз хтось зайде, наша розмова перерветься, буде вже пізно.

Вона підвела очі. В них були страх і вагання.

— Ну!

Вона глибоко зітхнула, як перед стрибком з кручі:

— Я... я не знаю... Але Циган говорив, що в нього є хатинка на узліссі, спадщина, "бунгало", як він говорив... Навколо нікого, краса неймовірна... Він запрошував мене туди...

— Де це?

— У Пилипівцях, п'ятнадцять кілометрів звідси... Тільки ви... не видавайте мене! Вони мене вб'ють... — вона знову заплакала.

— Спасибі тобі!.. Не бійся!.. Все буде добре!.. — останні слова капітан вигукнув уже з порога, біжучи до машини.

На те, щоб зняти з постів двох своїх хлопців, пішло дві хвилини, не більше.

"Порушую, псую офіційне розслідування про кафе. Може, той, на кого ми тут чатуємо, саме в ці хвилини й з'явиться. Але так уже й буде. Баритися не можна. Хтозна, що вони зараз там виробляють з ним... — думав капітан, газуючи по вибоїстій ґрунтовій дорозі. — Даремно тільки автоінспекцію турбував. Рекетири на шосе й не вискакували. Доведеться вибачатися".

Пилипівці — невеличке мальовниче село під лісом, з тих неперспективних занедбаних сіл, майже половина хат яких, кинутих, напіврозвалених, ще недавно не

мала господаря. І лише рік-півтора після того, як їх почали продавати городянам, обійстя стали відроджуватися, з'явилися нові будинки. Але жили тут здебільшого влітку, і цієї непривітної листопадової пори село було порожнє й безлюдне.

Горбатюк зупинив машину край села, вийшов, озирнувся, розмірковуючи, де може бути "бунгало" Цигана. Ліс огинав село майже з трьох боків. Де ж те узлісся, про яке він говорив Марусі?

І враз з одного боку капітан почув... музику. Майкл Джексон виспівував на повну потужність свої захопливо-ритмічні пісні.

— Вилазьте, хлопці! — схилившись до машини, сказав Горбатюк. — Побігли!

Хлопці миттю вискочили з машини.

— До зброї!.. Чує моє серце, буде стрілянина, — капітан вихопив з кобури пістолет, клацнув затвором.

Майже одночасно пересмикнули затвори хлопці. Пригнувшись, вони бігцем кинулися до похилої розвалюхи на узліссі, звідки линула музика.

Коли вони наблизилися, то крізь мелодійно-ритмічні вигуки Майкла Джексона почули враз нелюдський болючий стогін — виття.

Злодюги були настільки впевнені, що ніхто їх зненацька не заскочить, — навіть не замкнули двері.

Капітанові довго потім снилася ця жахлива картина.

Дикий лежав на лавці голий до пояса із зав'язаними під лавкою руками. А над ним стояв Циган і прикладав праску до його спини.

Пищенко і Рудий сиділи за столом і пили коньяк. На покутті, під іконами, стояв програвач, на якому крутилася пластинка. Меломан Пищенко не визнавав магнітофонів, тільки — платівки.

Оглушені піснею Майкла Джексона, вони нічого не почули. І тільки коли у дверях з'явився капітан з пістолетом у руці, а затим майнує одночасно вилетіли шибки у вікнах і звідти теж просунулися дві руки з пістолетами, вони так і завмерли, розгублені. Стрілянини не було.

Хоча злодюги виявилися озброєними. У Пищенка Горбатюк витяг з кишені пістолет ТТ, у Рудого за поясом був обріз, а в Цигана — револьвер "наган". Скористатися своїм багатим арсеналом вони не встигли. Горбатюк потім часто повторював, що участь в операції брало не троє, а четверо. Четвертим був Майкл Джексон.

Залишивши хлопців стерегти зв'язаних рекетирів, капітан негайно повіз Семена Панасовича Дикого у найближчу від Пилипівців районну лікарню.

Одне слово, було що розказувати Горбатюку своєму другові капітану Попенку того вечора.

Розділ XVII

Дивовижа Гостролуцького лісу.

І от знову ми з вами перенеслися з дня суботнього у день недільний. І біжимо з Вітасиком і Женею на приміський вокзал, де чекає їх біля сьомої каси Милочка Петриківська.

Захекавшись, підбігли хлопці до сьомої каси і... Милочки не побачили. Зиркнули на годинник. До відходу електрички було всього десять хвилин. А Милочки — ні слуху ні духу. Невже не дочекалася, сама вирішила їхати?

Не хвилюйтесь, хлопці. Не поїхала. Он вона стоїть за кіоском, визирає. Бо де ж ви бачили, щоб красуні перші приходили, щоб вони чекали? Ні. Красуні не чекають ніколи. Навіть коли приходять перші.

Постоявши ще півхвилинки за кіоском, Милочка нарешті вийшла і попрямувала до хлопців.

— Ну що?

— Розкажуй!

— Ходімо.

— А квитки?

— Я вже взяла... Зарані... — вона почервоніла, збагнувши, що цим виказує себе.

Недільна ранкова електричка восени — то особлива електричка. То електричка грибників, садоводів і дачників. Правда, більшість цього неспокійного народу поїхала семигодинною, восьмигодинною. Але й о десятій є ще чимало отих інтелігентів-"очкариків" у ватниках, чоботах, неймовірних, пожмаканих, невідомо звідки витягнутих кепочках і картузах. У жінок спортивні штани зрадливо і неспортивно обтягують те, що винахідливо прикривалося у будень сукнями й спідницями. Але ніхто на це не зважає. У всіх у руках кошики, корзини, звідки корабельними гарматами стирчать держакі лопат і сапок, стовбурчаться гілками саджанці. За спинами важезні рюкзаки з алюмінієвими трубочками обабіч.

Вагони електричок беруться приступом, як фортеця Азов козаками-запоріжцями. Сидять у вагонах тільки найдужчі й найспритніші. Слабаки, старики й діти стогнуть і крекчуть у тамбурах та проходах.

Впершись руками у стінку тамбура, щоб хоч якось захистити Милочку від пресингу, Женя й Вітасик слухали її розповідь.

— Розумієте, вчора увечері мама знову пішла ночувати до бабусі. Ми лишилися з татом удвох. Я одразу звернула увагу, що він якийсь неспокійний, хвилюється. І ще до програми "Час" почав мене підганяти: "Іди вже спати, іди". Ну, думаю, ти мене не перехитруєш. Пішла, лягла. Але не сплю. Чую, він підходить, зазирає. Я очі заплющила, лежу, не рухаюсь. Один раз підійшов, перевірів, другий, третій. Потім чую, пішов до себе в кабінет, замкнув двері. Значить, думаю, буде дзвонити по телефону. Я підвелася, навшпиньках тихенько підійшла до дверей кабінету, вухо приклала. Чую, говорить (початок я пропустила): "Тільки машину залишиш у Гостролуччі. Вони не виносять... Це я вже перевірів... Будеш іти за мною назирці метрів за двісті, не ближче. І ховайся, щоб тебе не бачили. Це вже зона. Я вирушу рівно о дванадцятій від старого береста на узліссі. Ти його пам'ятаєш, звичайно... так, так... Ітиму на схід. Не обертатимусь. Отже, як запізнишся, все зірветься... Домовились. Ну, бувай!..." Я прожогом назад. Лягла, накрилась, лежу. Чую, знову — р-рип! — двері відчиняє, зазирає. Я очі заплющила, а серце стукотить, як шалене. Якби він ближче

підійшов, одразу б побачив, що я не сплю. Але він здаля тільки подивився. І пішов собі. Вранці прокинулась, а його вже нема. Ну, я одразу дзвонити вам.

— Так ми у Гостролуччя? — спитав Вітасик.

— Ага. Ми там колись щоліта знімали дачу. У Романівни. Коли в нас ще своєї не було. Тато сказав, що й тепер будемо... Він дуже любить ті місця. Там такий ліс дрімучий, грибів стільки, ягід. Навіть коли в нас уже своя дача була, тато весь час туди їздив — хоч раз на місяць... Ой, я так хвилююсь!..

— А з ким, ти думаєш, він говорив? — спитав Женя.

— Думаю, говорив з якимсь своїм приятелем, другом. Але хто це "вони", що за "зона"? І чому такі остороги? Якби не було небезпечно, він би не просив іти за ним назирці. Ой, хлопці-хлопці, що ж це буде?..

— Не хвилюйся.

— Все буде гаразд.

Хлопці намагалися її заспокоїти, але певності у них не було.

— Я тому й просила вас так рано, щоб не пропустити. Доведеться, мабуть, з годинку почекати.

— Нічого, почекаємо.

— Не хвилюйся.

Коли вони зійшли з електрички у Гостролуччі, було п'ять хвилин на дванадцять.

— Ходімо краще в обхід. Щоб не зустрітися з татом. Бо тоді все пропаде.

Вона повела їх вздовж колії понад лісосмугою.

По дорозі весь час примовляла:

— Отут я колись їжачка бачила... А там з велосипеда впала, об оцей корінь перечепилася. А тут ми з татом вудлища у ліщині вирізали...

Говорила, щоб не мовчати. Щоб якось притамувати хвилювання.

Біля переїзду стояло кілька машин: "Волга", "Жигулі", дві вантажних... Якась із машин засигналила, — видно, водію не терпілося переїхати.

За переїздом вони звернули від колії в поле, пройшли через яр до березового гайка, а тоді підійшли до лісу і пішли вздовж узлісся.

— Отут за кущами давайте сховаємося, — сказала нарешті Милочка. — Оно, бачите, дерево велике. Оце й є старий берест...

Їм навіть не довелося довго чекати. Поки вони добиралися до береста, час на місці не стояв. Було вже близько дванадцяти.

— Тато, — раптом схвилювано прошепотіла Милочка. По стежці до узлісся йшов кремезний, спортивного типу чоловік. У брезентовій штормівці, у кедах, у шерстяній плетеній спортивній шапочці з помпоном. На вигляд не професор, а футбольний тренер або інструктор групи пішохідних туристів.

Підійшов до береста, дістав з кишені книжку, притулився плечем до стовбура і заглибився у читання.

— Він без книжки не може, — прошепотіла Милочка. — І у вагоні читає, і на ескалаторі, — всюди.

— Щось не видно, щоб він хвилювався, — прошепотів Женя.

— Значить, нічого страшного нема, — прошепотів Вітасик.

— Нічого не значить, — зітхнула Милочка. — Він читає навіть у найстрашніші хвилини. Одного разу катався на лижах, зламав ногу. Його на носилках несуть, а він читає. Лікар "швидкої допомоги" очам не вірив: "У вас залізні нерви. Такий біль, а ви читаєте..."

Вона говорила це з неприхованою гордістю. Видно, дуже любила тата.

Професор Петриківський глянув на годинник, закрив книжку, сховав у кишеню і, не обертаючись, пішов у ліс.

І тут метрів за двісті від береста вони побачили на стежці ще одного "спортсмена", теж у брезентовій штормівці, з-під якої виглядав тренувальний костюм, тільки у гумових чоботах і в береті. Із рюкзаком за плечима. Був він кругловидий, червонощокий, з попелястою бородою, яка росла не з щік і підборіддя, як у всіх, а нижче — з "підгядля", як кажуть поляки.

— Ой, це ж Всеволод Казимирович! — прошепотіла Милочка.

— Хто?

— Стародуб. Член-кореспондент. Друг тата.

— Вони друзі?

— Авжеж. З дитинства.

Вони пропустили Стародуба і назирці рушили за ним. Ззаду і збоку. Осінній ліс прозирався добре, тому вони крадькома по черзі перебігали від дерева до дерева, ховаючись за стовбурами. Мокре від дощів листя не шаруділо під ногами. "Слідопити" тільки намагалися не хруснути гілкою. І це їм поки що вдавалося.

Професор і член-кор все далі й далі заглиблювалися у ліс.

— Я ще ніколи так далеко не заходила, — прошепотіла Милочка, коли вони зібралися усі втрьох за товстелезним дубом. — Тільки б не заблудитися. Тут є страшні місця... з недоброю славою...

Стародуб нарешті спинився, заліг у ямці за горбком, зняв з плечей рюкзак і почав виймати якісь прилади: фотоапарат з довгим телескопічним об'єктивом, якісь чи то манометри, чи то радіометри, коробку з висувною антеною... Навіть Вітасик, який кохався у техніці, не міг сказати, що це.

Ямка з горбочком, де заліг Всеволод Казимирович, була колишнім окопом, що лишався ще з війни.

Неподалік од дуба, за яким ховалися наші герої, був ще один старий окоп. І вони по одному перебігли туди. Звідси було зручніше спостерігати.

За кілька метрів від окопів починалася велика галявина, посеред якої росло величезне, розкидисте, гіллясте дерево.

До того дерева й підійшов професор Петриківський. Підійшов, зняв для чогось шапочку з помпоном, сховав у кишеню. І поліз на дерево.

Заліз на одну з гілок посеред крони, став на неї, обхопив стовбур руками і завмер.

І раптом...

Раптом у небі над галявиною спалахнуло світло.

Щось довгасте, сліпуче зависло над деревом. І звідти на землю впав вузький жовтий промінь. Ковзнув по дереву, потім по окопу, де ховався член-кор Стародуб, потім по окопу, де причаїлися Женя, Милочка і Вітасик. Вони навіть відчували тепло цього променя. Наче жаром пахнуло на них з неба.

Потім промінь погас. Метнулось убік і зникло оте довгасте над галявиною. І паче темніше стало у лісі.

— НЛО! — ледь чутно прошелестів губами Женя. Вражені, заціпенілі Милочка й Вітасик тільки мовчки кивнули.

А з-під дерева по галявині вже біг професор Петриківський. Підбіг до Стародуба, щось йому сказав, той відповів. Вони не розчули. Тоді Петриківський повернувся до окопу, де вони зачаїлися, і голосно гукнув:

— Милочко! Хлопці! Ідіть сюди!

Вони лише презирнулися у розпачі. А професор уже гукав в інший бік:

— Товариші! Виходьте! Швидше! Я вас прошу!

З-за дерев вийшли зніяковілі... капітан Горбатюк і капітан Попенко.

— Швидше! За мною! Контакт не відбувся. Лишатися в зоні небезпечно! — І професор першим побіг у той бік, звідки вони прийшли.

Стародуб, нашвидкуруч покидавши у рюкзак свої прилади, кинувся за ним. Милочка, Женя й Вітасик, не роздумуючи, побігли теж.

Обернувшись, Вітасик побачив, що й капітани приєдналися до них.

Розділ XVIII

Сповідь агента "СД".

Вони зупинилися край села, де під вербою стояла машина Стародуба.

Почекавши, поки підбіжать усі, професор Петриківський сказав:

— Ну все. Тут ми вже поза зоною.

— Що це було? — спитав, одхемуючись, каштан Попенко.

— Ви ж бачили, — усміхнувся Петриківський.

— Бачили, але не зрозуміли, — сказав Горбатюк.

— НЛО? — спитав Попенко.

— Авжеж! — вигукнув Женя.

— Але — хто ви? — спитав Стародуб, дивлячись на капітанів. — Через вас вони не пішли на контакт.

Капітани презирнулися, завагавшись з відповіддю.

— Капітан міліції Горбатюк, — вихопився Женя.

— І капітан міліції Попенко, — підхопив Вітасик.

І примовкли, бігаючи очима — чи треба було їм вискакувати?

Але капітани ствердно закивали.

— Про це потім, — Милочка вчепилася за рукав тата. — Ти скажи, що це все значить? Чого ти поліз на дерево? І взагалі... Ти знав, що вони прилетять? Я ж чула, як ти вчора увечері домовлявся по телефону з Всеволодом Казимировичем. І він захопив

прилади, щоб зафіксувати. Ти знав? Звідки?

Професор Петриківський глянув на свого друга член-кора, усміхнувся, знизав плечима:

— Доведеться, мабуть, розказати.

— Та! Розкажуй уже! — махнув рукою Стародуб.

— Ну, по-перше, мушу вам сказати, що ми з Севною, — почав Петриківський, — тобто з Всеволодом Казимировичем, давні прихильники гіпотези про реальність існування позаземних цивілізацій і можливості контактів з ними. Навіть входимо у міську секцію Всесоюзної комісії по аномальних явищах, а Всеволод Казимирович заступник голови і спеціально займається в інституті уфологією (НЛО називають на заході УФО, а ще вони мають назви АЯ (аномальні явища) та АЛО (астролівітуючі об'єкти).

Професор говорив так, щоб було зрозуміло і дітям, і не дуже підготовленим у цих питаннях капітанам.

— Ви, мабуть, читали про зону аномальних явищ у Пермській області, — вів далі Петриківський. — Про це багато писалося у газетах і журналах, зокрема у "Київській правді", у "Комсомольской правде", "Молодій гвардії". Так от, щойно ми з вами були в такій зоні. Виявляється, в нас вона є. Ще кілька років тому, коли ми знімали тут дачу, я звернув увагу на легенди та перекази про Гостролуцький ліс. Казали, що в нетрях лісу водилися якісь потвори, дівчата з ведмежою мордою, так звані "мінотаври", що навіть з компасом люди часто блукають у цьому лісі, — стрілка компаса безладно крутиться, наче там магнітна аномалія. І годинники починають відставати на годину й більше. І фотоплівка в апаратах засвічується. Але найбільше переказів чув я про галявину, на якій ми щойно були, і про те дерево, на яке я злазив. Його називають "сердитим деревом", місцеві жителі обходять його стороною. Того, хто наближається до нього, охоплює враз безпричинний страх, заціпеніння. І не раз, кажуть, бачили на галявині біля "сердитого дерева" баского вороного коня. А коли хотіли підійти до коня, він несподівано зникав, наче танув у повітрі. Тільки чули цокіт копит, що віддалявся... Як всякі легенди, ці перекази теж мали якусь магічну силу, що притягала, зачаровувала, хвилювала, збуджувала уяву. Я, звичайно, не був би вченим, аналітиком, якби не пішов на ту галявину, до "сердитого дерева". І ви знаєте, коли я наблизився до нього, мене справді охопив безпричинний страх. Психологічно це зрозуміло — запевняв я себе: коли чекаєш чогось страшного, страх, як правило, з'являється. Що таке взагалі страх? Це прояв інстинкту самозахисту, самозбереження. Він попереджає про небезпеку. Якби не було страху, жива істота просто б загинула. Отже... Начебто зрозуміло. Але коли я вдруге примусив себе підійти до дерева, попередньо витративши майже півгодини на аутотренінг, переконуючи себе, що нічого, ну нічогісінько мені не загрожує, — страх охопив мене, чи не з більшою силою, ніж уперше. І втретє ніякий самогіпноз мені не допоміг. Я махнув рукою, вирішив, що у той день не в формі, і відклав експеримент. Через день я ще раз пішов на галявину. Знову повторилось те ж саме. Я нікому не говорив про це. Але відтоді феномен "сердитого дерева" хвилював,

непокоїв мене. Я ще багато разів був біля нього, і завжди слабкодухий страх охоплював мене. Воно часто снилось мені і у снах оживало, ставало то вогнедишним драконом, то величезним спрутом з щупальцями-вітами, то ще якимсь жахливим страховиськом.

І порода того дерева була якась невизначена. Начебто липа, проте листя надто велике і форми не такої.

Одне слово, таємниче, загадкове дерево.

Я його боявся і разом з тим мене вабило, тягло до нього.

І от нарешті цієї весни, після Травневих свят, одного дня я раптом відчув наче якийсь поштовх — наказ сумління. Або я переламаю себе, не лише підйду, а й залізу на те дерево, або я навіки буду себе зневажати, як боягуза і нікчому. І я поїхав у Гостролуччя.

Ліс зустрів мене лагідно і привітно.

Був ясний, прозорий сонячний день.

Я бадьоро крокував, наспівуючи пісеньку з мультфільму про Вінні-Пуха. Настрій у мене був весело-рішучий. Хоч би там що — залізу на те сердите дерево!

Та чим ближче підходив я до нього, тим більший страх опановував мене... Але я вирішив не здаватися.

Я підійшов до дерева і почав дряпатися на нього. Мені здалося, що воно пручається, відштовхує мене. Але я все ліз і ліз. Крона була густа, крізь гілля важко було продиратися.

І раптом я відчув, що віти обхопили мене. Обхопили і не пускають. Я спробував вирватися, але не зміг.

І тут... Ви, звичайно, можете не вірити, та я вам клянусь, що кажу правду. Дерево заговорило.

Я зараз уже не можу згадати — чи я чув голос, чи у моїй свідомості з'явилися нечутні слова. Але я з абсолютною певністю стверджую, що то були не галюцинації, не підсвідомі результати діяльності мого мозку, а чужий сторонній голос. Він говорив:

"Ти впертий і не боязкий. Але свою наполегливість тобі треба спрямувати в інший бік".

— В який? — спитав я вголос.

"Щоб спробувати врятувати людство".

— Що я можу зробити для цього? — спитав я.

"Боротися", — була відповідь.

— З ким? З чим?

"З некомпетентністю й самовпевненістю вчених. Ви довели людство до прірви, ви й рятуйте. Розплачуйтесь..."

На цьому телепатичний контакт з невідомим розумом враз перервався. Віти несподівано відпустили, немовби навіть одштовхнули мене, я втратив опору, зірвався і полетів униз. Добре, що земля під деревом була встелена товстим шаром зотлілого листя, і я не покалічився.

Я повертався з лісу, як очманілий. Що це було? Хто говорив зі мною? Дерево? Але

ж це безглуздя!.. А втім, чому таке вже безглуздя? Що ми знаємо про безконечний незбагнений світ наш?

Майже нічого.

Хіба не можливі навіть на нашій планеті якісь розумні істоти, приховані від нас багатомірністю простору, мешканці світу, паралельного нашому, який не сприймається нашим зором, нашими органами чуттів?

У той день просто з лісу я поїхав не додому, я поїхав до свого друга Севи Стародуба, до шановного Всеволода Казимировича. Півночі сиділи ми з ним і радилися. Він одразу повірив у реальність того, що відбулося зі мною.

То була ніч переоцінки всіх наших цінностей.

От я! На що я витратив свої сили, час, своє життя?

На роботу над БВК — білково-вітамінним концентратом. Здавалося, що це дасть величезний економічний результат. Домішки для корму худобі! Набудували заводів, витратили мільярди карбованців. А потім з'ясувалося, що ті заводи приносять шкоду людині, виробляють страшний алерген, небезпечний для здоров'я.

А що дав Чорнобиль?! А вся діяльність індустрій, що забруднює навколишнє середовище?

До сімнадцятого сторіччя земля кожні сто років втрачала один з видів тварин. Тепер завдяки цивілізації це відбувається за рік, а то й менше.

Звичайно, начебто й схаменулися і вчені, і громадськість, і керівники. Багато говорять про екологічні проблеми, створюють "зелений світ", будують очисні споруди. Але як все повільно й мало робиться!.. Коли такими темпами й далі піде, не встигнемо, не встигнемо врятуватися... Загинемо!.. Треба, щоб кожен, буквально кожен відчував неспокій і відповідальність. Особливо це стосується вчених. Бо з них усе почалося. Вони перші несуть відповідальність. Перші й розплачуватися повинні...

Професор Петриківський замовк на хвилину, глянув уважно на Горбатюка, на Попенка, усміхнувся:

— Ну, а тепер про те, що вас, товариші капітани, найбільше цікавить. Бо ж не випадково, мабуть, з'явилися ви у лісі. Я й сам уже думав про побачення з вами. Особливо як дізнався, що підозра впала на Семена Панасовича Дикого. Цього, чесно кажучи, я не передбачав...

— Так значить... — капітан Горбатюк презирнувся з капітаном Попенком.

— Так, так, — кивнув головою професор Петриківський. — Агент "СД" — це я. "Агент сердитого дерева". "Розплачуйтесь..." — сказало воно. І я подумав, що в цьому є сенс. Ми повинні розплачуватися. Усім, що маємо, — талантом, зусиллями, життям, грошима... Повинні, не чекаючи, поки розкрутиться важка неповоротка бюрократична машина, виявляти ініціативу, кмітливість, оперативність. Вкладати гроші у справу збереження життя на землі негайно і ефективно. Тим більше час зараз такий, що дозволяє робити це. І от виникла ідея...

— У нас обох! — перебив його Всеволод Казимирович.

— Це він, щоб розплачувався не я один, — усміхнувся професор Петриківський. —

Хоча ідея належить, вибач, Сево, мені. Та не про це зараз річ. Ми дізналися, що кооператив "Варіант" займається пошуком і впровадженням екологічно ефективних винаходів. І нещодавно група спеціалістів, що співробітничав з кооперативом, винайшла оригінальні фільтри для знищення чадного газу в автомобільних вихлопах. Є можливість за допомогою виробничого кооперативу швидко налагодити виготовлення фільтрів. Але для цього потрібні гроші. Негайно. Кооператив наштотхнувся на байдужість бюрократів. І от виникла ідея...

— В обох! — знову втрутився Стародуб.

— Яка різниця? — низав плечима Петриківський.

— Різницю ти відчуєш, коли справа дійде до суду.

— Суд мене не лякає. Я свідомо ішов на це... Почали ми з себе. Я і Сева віддали все, що мали. Але цього було не досить. І тоді виникла думка звернутися до тих учених, внесок яких у забруднення навколишнього середовища, у спричинення екологічної катастрофи найбільший. Я нікого не шантажував, не погрожував, не вимагав. Це легко перевірити. Я звертався до їхнього сумління і розуму. Говорив, на що потрібні гроші. Звертався до тих, кого знав і в порядність кого вірив. Наводив приклади самовідданості вчених, громадянської мужності і благородства, згадував академіка Сахарова. Одне слово, не шантажував, а намагався переконати. А називаючи себе агентом "СД", розшифровував цю аббревіатуру, як Совість і Дія. Бо зараз для збереження життя на землі однієї совісті вже замало. Потрібні дії — активні, негайні, масові... А те, що я не називав свого прізвища, а обрав такий таємничий псевдонім, теж мало свій психологічний вплив. Та й хіба сам отой телепатичний контакт на "сердитому дереві" не був таємничий?.. І ще — вірте не вірте — а я не певен, чи все, що я говорив моїм колегам, говорив я сам. У мене було таке враження, наче хтось підказував мені деякі думки. Я відчував навіть якийсь трепет, що, може, передавався й моєму співрозмовникові...

— Так! — подала раптом голос Милочка. — Я коли почула, як ти сказав "агент СД", мене всю аж пересмикнуло, паче струмом ударило... Я думала, що тобі той "агент" дзвонить, а то, виявляється, ти...

Розділ XIX

Капітани підводять підсумки.

— Це, Толю, мабуть, перший у моєму житті випадок, коли, не відкриваючи кримінальної справи, я познайомився із "злочинцем" і після цього, можна сказати, закриваю справу — за відсутністю злочинної дії. Хоча факт певного порушення законності, може, і є.

— Скажи відверто, Стьопо, ти певен на сто відсотків, що якби ми з тобою не поїхали зранку в ту районну лікарню провідати Дикого і не побачили на зворотному шляху Милочку, Женю й Вітасика, і не зацікавилися, і не пішли, кинувши машину, за ними, і не були свідками тієї дивовижі біля "сердитого дерева..." — ти певен на сто відсотків, що Петриківський би прийшов до нас?

— Певен. Особливо після того, що сталося з Диким. А він би про це через день-два

дізнався.

— Може, й так... Ти знаєш, мені аж боляче було дивитися на нього, коли ти сказав про затримку рекетирів, про Дикого, про те, як ми опинилися в лісі...

— Мені самому стало його жаль. Адже об'єктивно вийшло, що це через нього постраждав Дикий. Якби не було того переказу, рекетири б не... Бо до того фінансові справи кооперативу були не дуже...

Вони, як завжди, сиділи на балконі і дивилися на вечірні вогні міста. Хоч було вже й холодно. Але Ніна Олександрівна не дозволяла палити в квартирі.

— Так Яворський, кажеш, теж претензій не має, — промовив капітан Попенко.

— Жодних. Я говорив з ним дуже відверто і щиро. Все розповів, не називаючи, правда, прізвищ. Так, як домовилися. Він уважно вислухав і сказав: "Шкодную тільки про одне — що не мені першому спало це на думку, що не я агент "СД". Але я — Добровольський. Цим усе сказано".

— Отже, позивачів нема. Яворський — Добровольський. Помазан мало не побив мене за втручання... Справу "агента "СД"" можна закривати.

— Порядні все-таки вони люди... Обиватель з такими грошима добровільно б ніколи не розлучився.

— Совість і Дія... На них уся надія.

— Так... Дія... дія... Органи правопорядку мусять керуватися у своїх діях чіткими параграфами законів. Інакше порядку не буде. А ми з тобою от уже втретє стикаємося з явищами незбагненими і неймовірними. До яких ніякого параграфу не підбереш.

— Йч який! Порядку захотів! Хочеш залишитися без роботи?

— Що-що, а це нам поки що не загрожує.

Вони замовкли, докурюючи й дивлячись то на мерехтливі вогні міста, то на зірки в холодному осінньому небі.

І здавалося їм, що вогники вечірнього міста і зірки в небі переморгуються свідомо й значуще...

Чи є справді невідомий нам таємничий розум у цьому бездонному небі?

Чи є він навколо нас, у тому невидимому паралельному світі іншого виміру, про який говорив професор?

Може, відкриє колись цю таємницю "сердате дерево", раз воно вже заговорило...

А втім, яке ж воно "сердате", коли дбає про збереження життя на землі?..

Хоч дитячий час уже давно минув, але Женя й Вітасик не спали. Вони лежали й думали.

Я не знаю, про що вони думали. Але підстав для думок було більше, ніж досить. І одна з них...

Прощаючись з хлопцями, Милочка сказала:

— Спасибі вам!.. Без вас я б... просто не знаю...

Потім підійшла й... поцілувала їх. Спершу Вітасика, потім Женю.

Я не знаю, чи могли б ви заснути після того, як вас поцілувала перша красуня класу.

Не знаю... Не кажучи вже про все інше...